

DAMGAARD

*En lokalhistorisk beretning om en landejendom på Randbølegnen
fra begyndelsen til 2006.*

Indledning.

I begyndelsen var intet, som Vølvens spådom siger det i det gamle islandske eddadigt:

I tidernes morgen
var intet til
ej sand eller sø
eller svale bølger.
Der fandtes ej jord
eller himmel foroven,
der var Ginnungagap,
af græs var der intet.
(efter Finnur Jónsson)

Det er indledningen til de gamle myter om jordens tilblivelse og hvorledes den blev befolket af mennesket. Jeg tolker det som en genfortalt beretning om isens forsvinden i norden efter den sidste istid for omkring 60.000 år siden, efter hvilken mennesket kunne indtage det golde område.

Den sidste istid efterlod landet og hermed Randbølområdet med det landskab, som vi kender i dag. Liggende på vandskellet med de flade strækninger mod vest og det kuperede, arrede landskab som nærmeste nabo mod øst. Siden er sket store forandringer. De store urskove, som var vokset op gennem tusinder af år, er forsvundet. Sandflugt har hærget og erosion har jævnet de stejleste skrænter. Bondens plov har hjulpet vældigt til og generelt har befolkningen gennem tiderne forandret den tidligere natur til det kulturlandskab, som stort set er kendetegnende for hele Danmark.

Her på Damgaard ser vi tydeligt følgerne af istidens omkalfatring af jordoverfladen. Den lille sø, eller dam hvorved gården er placeret, ligner et dødishul fra slutningen af sidste istid. Afstrømningen herfra er sket gennem den tilsluttede minitunneldal, som på ældre kort er benævnt Krumdahl. Klods op ad gården mod nordøst ligger en 262 meter høj bakke, tidligere benævnt som Fladhøj. Hvis man ikke vidste bedre, skulle man tro, at isen havde skubbet en luns jord op fra det hul hvor søen er og skabt bakken heraf. De passer stort set sammen i størrelse.

Damgaard ligger således velplaceret som en oase i det ellers flade landskab, i en grænseflade, hvor der kun er en kilometer til hedelandskabet mod vest. Tilsvarende en kilometer til sandflugtklitterne mod syd og sandelig ikke, om der ikke kun er en kilometer til de stejle skrænter mod øst, hvor Vejleådalens slynger sig, som istiden skabte den.

Stiller man sig op på førnævnte Fladhøj, fanger øjet straks kulturminde fra gammel tid i form af flere bronzealderhøje i umiddelbar nærhed. Randbøl Sogn er overstrøet med sådanne gravhøje, hvilket vidner om stor aktivitet i området for 2500 siden. På nævnte Fladhøj har der tidligere været en gravhøj. Som navnet antyder, fristes man til at tro, at der har været tale om en gravhøj med

flad top. Er dette tilfældet, hvilket ikke er usandsynligt, idet der få hundrede meter mod nordøst findes en typisk gravhøj med flad top, er der tale om en høj fra jernalderen.

Kai Kristensen fra Vonsbæk ved Haderslev, som boede på Damgaard i sin barndom, fortæller at han og familien fandt urnerester i kanten af denne gravhøj. Nogle af de bedst bevarede rester af disse urner lå i flere år i vindueskarmen i det gamle stuehus på gården. Vi vender senere tilbage til Kai Kristensen og hans tid på Damgaard.

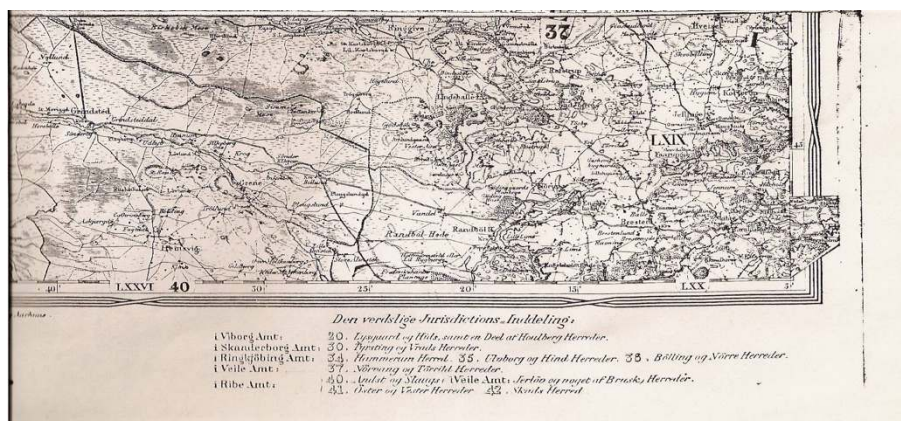
Tilsyneladende er højen ikke registreret i Nationalmuseets register.

Siden har gamle færdselveje sat sit præg på livet på egnen. På vandskellet gik den "gamle vej" fra nord til syd gennem Jylland, som bragte såvel godt som ondt med sig gennem tiderne. Få hundrede meter til begge sider af Damgaard går grene af Hærvejen eller Studevejen forbi. Endnu tidligere blev den benævnt "den store landevej" eller "den almindelige landefart". Mod nord kom man til Jelling og Viborg, mod syd til Schleswig over Bække, hvis ikke man forinden var drejet af mod Ribe eller Kolding. I slutningen af 1700-tallet gik der en vej over gårdens jord fra Vandel mod Kolding over det nærliggende Springbjerg og Vollund.

I 1971 fandt Sv. Aa. Jensen en flot slebet stenøkse på marken umiddelbart vest for dammen tæt ved førnævnte vejspor fra 1700-tallet. En museumsmand har fortalt Sv. Aa. Jensen, at øksen er omkring 4000 år gammel og nok har tilhørt en høvding, så flot som den er. Tidsmæssigt svarer det til midt i stenalderen i egeskovtid/tidlig bondestenalder (tidlig neolistisk tid). Man kan kun gisne om hvorledes den er havnet der på marken, men er måske tabt af vejfarende for længe, længe siden.

Den fundne stenøkse.

Kort fra 1845. Man ser at Randbøl hede ligger helt op under Vandel. Bemærk hvor tydeligt "Krumdahl", i daglig tale kaldet "Slunnen" er tegnet på kortet. Tillige ses en vej gående sydøst ud af Vandel i retning af Slunnen; det er en gammel vej til Kolding, som gik ned over Damgaards jord.

Barske tider har hærget egnen fra da sandflugterne begyndte først i forrige årtusind, gennem middelalderen med dens mindre istid, sluttende med de voldsomme sandflugter fra begyndelsen af 1600-tallet. Mærkeligt nok ser det ud til, at stedet hvor Damgaard ligger, har været forskånet for det værste, i hvert fald hvad sandflugt angår. Sært når der vides, at landsbyen Røgbjerg halvanden kilometer mod sydvest sandede til og måtte rømmes ligesom samme skæbne ramte det daværende Bindeballe i "æ gaardsteder", ikke langt herfra mod øst. Nok har sandet føget, hvilket man ser på jordens beskaffenhed, særligt på gårdens sydvestlige tilliggende, og man har sikkert kunne høre "æ pivild" i stormen, når lyng og buske brændte. Men søen og Krumdahl er dog intakte, hvilket ikke ville have været tilfældet, hvis sandflugten havde været så voldsom, som ved Røgbjerg. Man har syn for sagn i klitlandskabet i Frederikshåb Plantage, hvor der siges engang at have været en frugtbar eng. Men landskabet var øde. På gamle kort ses, at Randbøl hede gik helt op under Vandel bakkeø, med navns nævnelse der hvor Flyvestation Vandel ligger i dag. Kortets hedesignatur var påført overalt vesterpå, også på Damgaards jord, men dog ikke lige omkring søen, heller ikke i Krumdahl eller på bakken, så her har også dengang været en oase i al elendigheden.

Kummerligt har her været. Først ramte "den sorte død" og regressionen i det 14. århundrede, hvilket blandt andet resulterede i fem ødekirker i omegnen fordi befolkningsunderlaget svandt hen.

Bedre gik det ikke i det 17. århundrede. I 1627-29 udkæmpedes Kejserkrigen, som Kong Christian IV tabte til 20-30.000 fremmede tropper, som huserede op og ned af Hærvejen. Allerede 1643-45 var den gal igen under Torstensonfejden, selv om området omkring Randbøl ikke blev ramt så hårdt denne gang.

Det gjorde det til gengæld i langt højere grad under Svenskekrigene 1657-60 under Kong Frederik III, hvorunder svenske Kong Karl X Gustavs tropper gik over de frosne bæltter i den hårde vinter i 1657.

I sommeren 1658 havde Danmark fået forbundsfæller i Kurfyrsten af Brandenburg, som rykkede op gennem Jylland med en stor hærstyrke

bestående blandt andet af et regiment tyske tropper af kurfyrstens egne, dels af et polsk regiment. For civilbefolkningen gjorde det ingen forskel om det var allierede tropper eller ej, for 30.000 mand og 24.000 heste skulle have underhold. Hvad værre var, medbragte polakkerne plettyfus, den frygtede pest. Det anslås at i Sydjylland og Fyn kostede pesten 60.000 mennesker livet. Jerlev og Tørrild herreder var blandt de hårdest ramte.

Randbøl sogn bestod dengang af Vandel, Randbøl, Daldover, Bindeballe, Rygbjerg og Almstok. Der skal bemærkes, at befolkningen udelukkende boede i landsbyerne, eftersom der ikke fandtes gårde ude på landet. I begyndelsen af nævnte århundrede antoges at have været ca. 240 indbyggere i alt i hele Randbøl sogn. To tredjedele af sognets beboere enten døde eller flygtede i forbindelse med svenskekrigene. Sidst i århundredet, altså 25 år efter krigens ophør, var befolkningstallet kun nået op på ca. 170 mennesker og mange gårde og huse stod tomme og var faldefærdige. Jorden blev mange steder ikke dyrket og lyngen bredte sig. Sandflugt og pivild havde frit spil.

Præsten i Randbøl Kirke skriver i 1755 "eftersom sognet blev ganske øde i Polakkernes tider, og folkene af smitsomme syger bortdøde, og der blev ey, som mig er berettet prædike i Randbølle kirke i 3 år".

Der hvor Damgaard senere skulle ligge, var der intet. Der fandtes ikke et træ i så langt øjet rakte mod syd og vest, man har givet kunnet se Vorbasse kirke fra højen, som Damgaard nu ligger i læ bag.

Siden tæmmedes sandflugterne af fremsynede mænd gennem møjsommelig plantning af marehalm, hegn og plantager. Plantningssagen gik over landet under mottoet "hvad udad tabes, skal indad vindes". Det er ikke uden grund, at vejen syd ud af Vandel bærer navnet Dalgasvej. Hvidgranen står endnu på række på Damgaards marker.

De første ejere.

Præsten i Bredsten 1755 - 1772 L.C. Buchholtz skriver i en beretning om Tørrild Herred, at såvel Vandel by, Randbøl By og Daldover hører under Engelsholm, hvilket ser ud til at have været gældende fra 1587, hvor Kong Frederik den 2. skødte kongetienden til Erik Lange den yngre på Engelsholm. Dette var en følge af de såkaldte mageskifter mellem kongemagten og de adelige besiddelser, som forgik i tiden mellem 1573 og 1593. Det var dog ikke samtlige gårde her, der på dette tidspunkt ejedes af Engelsholm, idet der fandtes såvel krongods, hospitalsgods, kannikegods og adelsgods spredt ind imellem hinanden i såvel Tørrild som Slavs herred, der ligesom Nørvang hørte til de såkaldte "udeherreder".

Dalovergårdene.

Disse fire gårde og et enkelt umatrikuleret hus lå alle nede i dalen "omgivet af høje bjerge", som det er beskrevet i Ribe Oldemor med markerne spredt ud i det omkringliggende landskab.

I Engelsholms jordebøger, som findes i original på Landsarkivet i Viborg, er disse fire gårde i regnskaberne nummereret fra 1 til 4 og ud for disse numre er fæstebøndernes navne nævnt.

Desværre ophører denne nummerering fra 1773 og da flere af fæstebøndernes navne samtidigt er ændret, er det ikke muligt at slutte hvilken gård den enkelte bonde havde i fæste eller hvor den var placeret.

Der er dog en enkelt undtagelse herfra nemlig

Gård nr. 1, som senere kaldes "Daldovergården". Den ligger i dag på sin oprindelige plads, men kun stuehuset er tilbage på adressen Dalekildevej 5, hvorfra der i mange år har været drevet busvognmandsforretning. Den var i perioden 1686 – 1690 fæstet til Knud Madsen. Det gik ham ikke godt. I 1699 skrives "Knud Madsen haver nys mistet det lidet han havde ved en ulykkelig ildebrand, er af ilden forbrændt på hænderne og går om og tigger". Fra fortegnelsen over kopskatten i Randbøl sogn.

Gård nr. 2 af hartkorn 5 td., 1 skp.

Landgilde år 1616:

1 fdk. Smør

1 skovsvin

1 mark skyldpenge

Skov til 2 svins olden.

Tingsvidne 1651, "at den gård i Daldover, Mads Olufsen påboede er ganske øde, og velb. Hr. Jørgen Brahe selv lader pløje og så til den". Gården var øde endnu i 1653, men blev herefter besat. Men blev øde igen under krigen.

Sognejordeboegn 1662: "ubesat og ganske øde". 1677 var den dog igen bortfæstet til Hans Jensen, der sad her endnu i 1699.

Gård nr. 3, selvejergården,

Hartkorn 1688: 5 td. 6 skp.

I 1578 hedder det sig om gården: "Kan så 6 ørter rug, 20 skp. Byg, 20 skp.

Boghvede, 30 læs eng. Haver ungt småt skov af eg og bøg til 5 svins olden, når olden god er".

I 1662 hed bonden Niels Jørgensen og han drev ifølge markbogen 1683 også halvdelen af gård nr. 4, da denne var ubesat og øde.

Han var frem til 1878 kirkeværge, og var blandt de fire mænd i sognet, der i 1676 blev pålignet krigsstyr..

I 1677 opgav han 5 køer og 4 heste, men forarmedes herefter og var ifølge mandtalletr 1688 uden såvel køer som heste.

Det må være denne selvejergård, som præsten i 1690 betegner "så godt som øde". Fra 1699 hed bonden Poul Lassen.

Gård nr. 4. af hartkorn 5 td. og 5 skp.

Landgilde 1660:

1 fjk. smør

1 svin

1 okse at stalde

1 ½ mark gæsteri

1 rdl. Landgildepeng

Gården var besat efter Kejserkrigen, men der ydedes ikke skat i 1631 og i skødet 1632 betegnes gården som øde. Den var dog i brug igen i 1635, men blev øde under svenskekrigene. Jf. sognebogen 1662 "ubesat og ganske øde". Ifølge markbogen 1683 blev halvdelen af jorden dyrket af Niels Jørgensen fra gård nr. 3.

Det må være denne gård, der i præsten indberetning 1690 betegnes som "slet øde".

I disse tilfælde nævnes kun en fæstebonde ved navn for hver gård. Men op gennem 1700-årene var der i reglen to fæstebønder på hver gård (en helgård), som bestod af to halvgårde. Den første sad fæstebonden på og på den anden kaldtes bonden for "inderste".

Som det ses var der allerede dengang godt styr på bøndergodsets tilstand og ikke mindst deres skattegrundlag, selv om der i 1600-tallet herskede kummerlige forhold ikke mindst på grund af de mange krige, som nærmest lagde denne egn øde.

Så sent som i det 15. århundrede begyndte man at kortlægge landet ved hjælp af de, set fra vor tid, primitive midler man havde til rådighed. Resultatet var unøjagtige enkle kort med få stedsangivelser og veje. Man skal imidlertid ikke deraf få den tanke, at ejerforholdene til jorden, skel og grænser var ukendte. Krongodserne blev administreret af nidkære embedsmænd og adelsmændene skulle nok tage vare på deres ejendom. Menigmand vidste nok hvor skellet gik, men tog det nok ikke altid så nøje.

Alt dette blev ført til protokols, ikke mindst af hensyn på ligning af skat.

Engelsholm førte sine egne Jordebøger med fortegnelser over godsets besiddelser. Tilsvarende fandtes der Sognejordebøger på landgilde, udsæd og avling, her i området under Ribe stift.

I midten af 1600-tallet besluttedes at indføre matriklen. Landet skulle matrikuleres. (der er forskel i stavemåden mange steder). En kommission blev nedsat med Kommissionsmatriklen af 1662 til følge. I Randbøl sogn fulgte denne matrikel nøje den jordebog, som pastor Mogens Jensen i begyndelsen af samme år, havde indsendt til kommissionen.

Senere foretoges landmåling og vurdering af jorden, som dannede grundlag for Matriklen 1688, også benævnt Christian V's matrikel og som nøje kan følges gennem markbogen nr. 797.

Her i området indledtes landmålingen i Almstok den 18. juli 1683. Tre landmålere, en skriver og to vurderingsmænd målte og takserede Vandel, Randbøl og Daldover i dagene 2 -9. august 1683. Jorden takseredes i tønder hartkorn således, at på den bedste jord gik der 2 tønder land til en tønde hartkorn, medens der gik 20 tønder land til samme på den ringeste jord, hvilket bl.a. var gældende for Vandels vedkommende.

Den endelige matrikel blev taget i brug i 1688, men igen ændret i 1844.

Som tidligere nævnt kan disse fire Daldovergårde følges i Engelsholms markbøger helt frem til 1773, hvorfra det desværre ikke er muligt at afgøre hvilket nummer på gården den enkelte bonde havde i fæste, hvor den lå eller hvor jorden til den var beliggende.

Dette er således også gældende for nedennævnte fæstebonde, som er ham der som den første, bosatte sig på Damgaard.

Damgaard har derfor direkte rod i en af de fire Daldovergårde, hvilket vil fremgå af det følgende.

1773.

Fæster Peder Erichsen, Dallover.

Jævnfør Engelsholms Jordebog af 1/4 1773 var Peder Erichsen fæstebonde på en af de fire Daldovergårde.

Han fik fornyet sit fæstebrev fra Engelsholm den 3/7 1776.

Fæste Brev
for
Gaardmand Peder Erichsen i Daldouer

No 26117

1776

Marcus von Hielmcrone til Engels-
Holm, Deres Kongelig Mayestæts
General-Krigs-Commissair;

Gjør Witterlig at have stædt og fæst, liigesom ieg og her-
med stæder og fæster, til Peder Erichsen af Daldouer;
een mig tilhørende og i bem.te Daldouer Bye beliggende
Gaard som staaer for Hartkorn efter nye Landmaalings
Matricul Ager og Eng 2 ??, 2 fj, 2 1/12(?) alb. Skouskyld 1 fj. 1 (?)5/6(?) alb.
Hvilken Gaard (?) som bem.te Peder Erichsen i nogle Aar
har beboet(?) med ald dens Rette tilliggende, hand frem-
deedes maae nyde, bruge og sin Livstid i Fæste beholde
naar hand deraf aarligt i Rætte tiide og og paa behørige
stæder svarer og erlægger alle ??? Skatter og
Contributioner, som nu ere eller herefter paabyndes
Worder; Samt fremdeedes vedligeholder Gaarden
paa Avling, Besætning og Bygning; intet af dens til-
liggende bortlejer, bortlaaner eller til ??? bruger
men stedse som Een stræbsom Fæstere forbedrer og be-
fordrer same saaledes at det modtagne ??? kan
ansees for lovlig at være vedligeholdten. Saa forretter
og denne Fæstere Daglig Hoverie hertil Gaarden eller
Ladegaard ??? hands andre Naboer i Byen, samt ???-
??? Ægter efter tilsiigelse og ordentlig Omgang
Paa Godset. Udi Aarlig Landgilde betaler og Svarer
denne Fæstere til hver Aars Martini 2 rdr, skriver
Toe Rigsdaler, og 4re fuldvoxne Kyllinger samt 1 Snees
fridske Høns Æg alt uden nogen Restance eller til-
bageholdelse. Fæsteren maae icke uden forregaaende
Udviisning hugge eller hugge lade udi de til Gaarden
henhørende Skov-Parter, men derimod same at ???
og opælske; Liigesom hand og efter Loven og de Ergangne
Forordninger er pligtig at Plante, ???? og ???
Humle-???, samt at han i Øvrigt retter sig efter
hands kongel. Mayestæts Allernaadigste Lov og udgangne
Forordninger, som enten allerede ere eller herefter
Publiceret vorder; item viiser den tilbørlige ???
og Lydighed imod mig og betroede Fuldmægtig, alt under
dette hands Fæstes Fortabelse. Dato til Bekræftelse
under min Haand og hostrykte Signete.
Engelsholm d 3d Julij 1776.

M. v. Hielmcrone

Afskrift af Peder Erichsens fæstebrev.

Af folketællingslisten af 1. juli 1787 fremgår følgende:

2. familie Peder Erichsen Husbonde 36 år Borgeligt Bonde og Gaardbeboer
Johanna Peders-
datter Madmoder 36 år Ægteskab
Inger Pedersdatter 12 år
Karen Pedersdatter 10 år Deres
Erich Pedersen 8 år Børn
Ellen Pedersdatter 5 år

Johanna Pedersdatter, Peder Erichsens hustru døde jævnfør kirkebogen for Randbøl Sogn den 4. maj 1791 af brystsyge, 42 år gammel og blev begravet på Randbøl kirkegård den 6. maj.

Inden 1796 giftede Peder Erichsen sig med Maren Olesdatter, men hvad der er blevet af de i folketællingen nævnte fire mindreårige børn vides ikke.

Vi ved ikke meget om driften af fæstegården. Men Peder Erichsen var i sin tid som fæstebonde medunderskriver af en klage over Justitsråd Tønder, som ejede Engelsholm. Godsejeren havde efter fæstebøndernes mening pålagt dem langt mere hoveriarbejde end de var forpligtet til. Så meget, at fæstebøndernes eget korn stod og rådnede på marken i sommeren 1885, fordi de skulle arbejde for godsejeren. Klagen indeholdt 26 punkter. Bønderne vandt sagen efter seks års tovtrækkeri.

1796.

Peder Erichsen, Daldover.

Den 13/6 1796 købte Peder Erichsen sin fæstegård af Engelsholm i lighed med nogle af de andre fæstebønder på Daldovergårdene, hvorfra de tilhørende jorder udskiftedes.

I skødet bemærkedes, at gården var under udflytning til Randbøl, hvor arealet var afpælet i marken.

Om udflyttergårdens jord har hørt til Peder Erichsens tidligere fæstegård vides ikke, men ville nok være naturligt. Jorderne under Daldover ejerlav har, tilsyneladende også dengang, strakt sig helt ud vest for vejen Randbøl-Frederikshåb.

No 43 N:1 Jinus 14

1796 Ieg Niels von Jermin til Engelsholm

Deres kongelige Maiestets bestalter Capitain af Infanteriet, gjør vitterligt: at ieg haver solgt og afhændet ligesom ieg herved sælger, skiøder og afhænder til Peder Erichsen udflytter af Daldouer, den Gaard som han påboer Og har haft i fæste, staaende for Hartkorn Ager og Eng 3 Tdr. og Skovskyld 1 f: 1 ¼ alb, alt saaledes som samme ved Byens lovlige fuldførte Udskiftning er bestemt og på Marken afpælet. Og da Kiøbesummen 625 Rd mig nu er betalt, saa skal fornævnte af Daldouer By Randbøl Sogn, Tørrild Herred forrige Koldinghuus men nu nye Weile Amt beliggende Gaard med al Herlighed og ?????hed Ifølge ????? og her vedhæftede Kiøbecon-

Tract af 29 Juli forrige Aar, herefter tilhøre Kiø-
beren Peder Erichsen og hans Arvinger, som en lovlig
indkiøbt Eiendom, den ??? bør findes efter loven.
Dog paaligger det Kiøberen at opfylde de Poster
som endnu efter berørte Kiøbecontract står
tilbage, hvoraf her gientages: At bemelte
nu solgte gaard eller noget deraf aldrig maae sælges
til at udgiøre en Hovedgaards Completering.
Dette af mig udgivne Skiøde som den efter Konge-
lig Resolution af Dato 2 Marti sidst er udfærdiget på
Stemplet Papier til 24 Sk. maae uden Kald og Dom
tinglæses og protocolleres naar og hvor forlanges.
Til Bekræftelse under min Haand og Segl –
Engelsholm den 13 Junii 1796 N.v. Jermiin

Afskrift af Peder Erichsens skøde.

Damgaard bygges.

Ved skødets underskrift var Peder Erichsen sandsynligvis for længst i gang med at bygge sin udflyttergård, som senere tildeltes matrikel nr. 2a af Daldover, Randbøl sogn.

Gården benævnedes som en helgård med tre længer. Bygningerne blev placeret tæt ved en dam, et dødishul fra istiden, i læ af en bakke mod nord hvorpå der fandtes en fladtoppet gravhøj.

Gården tildeltes senere navnet Damgaard eller, som anført på en del kort, Damsgaard. Vi ved ikke hvem der har navngivet gården eller hvornår, men det lige for med navnet Damgaard versus den nærliggende dam. Det kan også tænkes, at Damsgaard er det oprindelige navn, som er anført på mange kort. Peder Poulsens far hed Damsgaard til efternavn, så det kan være, at Peder Poulsen har opkaldt gården efter ham. Måske har Peder Poulsen selv benyttet Damsgaard som efternavn til daglig og givet gården navn herefter. Peder Poulsen overtog gården i 1801.

Som det fremgik af skødet på gården, ser det ud til, at Peder Erichsen allerede 29. juli året før havde overtaget gården på en købekontrakt og var derfor sandsynligvis straks gået i gang med at bygge.

Gården blev da også brandforsikret allerede 10. juni 1796, hvilket fremgår af Vejle Amts Branddirektorats Taksationsprotokol.

Her et uddrag af teksten:

Gårdejer og udflytter Peder Erichsen, hartkorn ager og eng, 3 td., skovskyld 1 fjk. og 1 ¼ alb.

9 fag stuehus, ligger i østen og sønden, 8 ½ alen dyb, 160 Rdl.

2 komfurer, 2 jernkakkelovne, 2 skorstene.

Bindingsværk, lyngtækket og klinede vægge.

10 fag fæhus, ligger i vesten og nord, 7 alen dyb, 130 Rdl.

11 fag lade og vognport, ligger i østen og nord, 8 alen dyb, 130 Rdl.

I alt 420 Rdl.

Det eneste der i dag er tilbage af den gamle gård fra 1796 er et par syldsten til stuehuset i gårdspladsen.

Det var ikke tidligere nævnte ejer af Engelsholm Justitsråd Tønder, som tilskødede fæstebønderne deres fæstegårde. Der var kommet en ny godsejer i mellemtiden ved navn Niels von Jermiin, som solgte ud af bøndergodset. Dels var dette en indirekte følge af landboreformerne fra 1788, dels var Engelsholms bøndergods ikke særligt beriget med frugtbart jord, tværtimod og endelig havde godsejeren fået kongelig bevilling til at sælge ud af fæstegårdene og dermed påbegynde udskiftning af landsbyerne..

Han var i modsætning til justitsråden mere populær i omegnen. I taknemmelighed over at måtte købe fæstegårdene, tilskrev bønderne fra Dallover Niels von Jermiin, at han og hans frue måtte gå på jagt på deres nyerhvervede arealer, så længe de boede på Engelsholm. Vi ser Peder Erichsens underskrift på denne tinglyste erklæring.

No. 4.

1795.

Sire og Tyve Skilling.

No 17712

J R

Den hore Jostonden foydels
 og Anbaarns Capitain de Termun
 til Etgelstolm for sigt den Gads
 og vnderagt vs efter Begroving vore
 Ledie i Sæstfangens Buden, og vore opfyet
 vore gifter isensende at bringe Keyseren;
 Saa i Betragtning skaf, og for at sigt en tidan
 Læmstengs skaf, tilbyske vi forud foydels
 Capitain Termun med ginstige Frue, at de,
 saalenge de paa Etgelstolm bliver borte, maan
 den Hensag ind vore Sagt Aktigfaden paa vore Anden
 Læmsteng, saalenge og at Sigt ind den
 Saa faeth Paldouer for, og paatvinder vi
 skaf ingentunde at sigt med Sagten
 indvise i vore samme med Sagtenod,
 vore bliver forfædet. De Betrafte
 under vore Jorden.

Datum Paldouer den 29de Juli 1795

Mads Erichsen for H.M.S. Markus for
modfæst for

Jacob H. S. for
modfæst for

Rudolf Erichsen

Jens Jørgen
modfæst for

Den for af Hensag
Læmsteng for Jens

for Jens

Vi ved ikke hvorledes Peder Erichsen har drevet sin gård, eller hvordan jorden har set ud. Der står ganske vist noteret ager og eng i beskrivelsen, men måske

har det meste ligget hen i hede og lyng. Om der har været besætning af betydning, står også hen i det uvisse. Givet er det, at det samlede udkomme har været meget begrænset.

Peder Erichsen fik imidlertid ikke meget ud af sin nybyggede gård, eftersom det fremgår af kirkebogen for Randbøl Sogn, at han døde af brystsyge 45 år gammel den 5. juli 1797.

1796.

Maren Olesdatter.

Jævnfør skøde- og panteprotokollen for Tørrild Herred overtog enken efter Peder Erichsen udflyttergården den 27. juli 1796 mod at overtage gælden på 625 Rd. til godsejer Niels von Jermiin til Engelsholm på en panteobligation. Enken underskriver sig "med ført hånd" som det hedder sig, når pågældende ikke selv kunne læse og skrive.

Panteobligationen kvitteres som indfriet og slettes af tingbogen 14. aug. 1801.

1801.

Peder Poulsen.

Ifølge Nørvang-Tørrild Herreds skøde- og panteprotokol skiftes Damgaard den 14. september 1801 og der tinglyses samtidigt ægteskab mellem Maren Olesdatter og Peder Poulsen fra Refsgaard, hvorefter Peder Poulsen noteres som ejer af ejendommen.

Ægteskabet må være indgået længe før denne tinglysning, idet der fremgår af nedennævnte folketælling, at parret allerede havde fire børn, hvoraf det ældste var syv år gammel.

Jævnfør matrikelkort over Randbøl og Daldover fra 1825, som er tegnet på grundlag af et tilsvarende fra 1789, tilhører matr.nr. 2 a. Peder Poulsen.

Matr. Nr. 2 a. omfattede blandt andet det meste af det areal, som hører under Damgaard og hvor gården er placeret. Den resterende del af jorden lå øst for Damgaard helt ud på den anden side af Hærvejen og blev senere til hovedparcellen af naboejendommen "Højgaard" under matr.nr 2 a. Det samlede areal udgjorde 1.670.560 kvadratalen, hvilket svarer til ca. 120 tønder land.

Af folketællingslisterne af 1. februar 1801 for Daldover, Randbøl sogn lb.nr. 10 fremgår, at Peder Poulsen var 33 år og bonde og gårdbeboer. Han var gift 1. gang med Maren Olesdatter, 35 år.

De havde følgende børn:

Ole Pedersen, 7 år

Ane Pedersdatter, 4 år

Ane Marie Pedersdatter, 3 år

Mette Pedersdatter, 1 år

Der er ikke noteret tjenestefolk eller andre på gården, hvilket er lidt mærkeligt fordi ægteparret kunne ikke alene drive en gård af den størrelse på den tid, hvor alt foregik ved håndkraft.

Persones og Stedets Navne, samt Familiernes Antal.	Personernes fulde Navne i enhver Familie.	Hvad enhver Person er i Familien.	Personens Alder, det løbende År, dets Hæder eller Ære.	Maat eller Aart, og hvor ofte de have været i Hæder eller Ære.	Personens Titel, Embede, Forretning, Handelsart, Væremærke, eller hvad de leve af.	Samme som folketæller i hvert Huse og Sogn m. v.
10 ^{de} Familien	Peder Poulsen	hjemmeboende	53	gift 1 gang	Land og Landboer	
	Maren Olesdatter	Landboer	35	gift 1 gang		
	Ole Pedersen	Landboer	7	unggift		
	Anne Pedersdatter		4			
	Anne Marie Pedersdatter	Landboer	3			
	Mette Pedersdatter		1			
11 ^{de}	Hans Jensen	hjemmeboende	58	hægt i	regulær	
	Anne Marie Olesdatter	Landboer	59	hægt i	regulær	
	Ole Hansen	Landboer	24	unggift		
	Anne Marie Olesdatter		10			
12 ^{de}	Jens Pedersen	hjemmeboende	50	hægt i	Landmand	
	Maren Lauridsdatter	Landboer	41	hægt i	Landmand og Landboer	
	Anne Jensdatter	Landboer	10	unggift		
	Peter Jensen		6			
	Niels Jensen		1			
	Christen Pedersen	Landmand	23			
13 ^{de} Familien						

Side fra folketællingslisten for Daldover fra 1. februar 1801.

Jævnfør kirkebogen for Randbøl sogn døde Maren Olesdatter den 9. maj 1835, 71 år gammel. Hun var født i Grene sogn som datter af Ole Jensen. Enke og aftægtsmand Peder Poulsen, født i Refsgaarde, Egtved sogn efter Poul Damsgaard, døde den 1. marts 1845 "af alderdom", 80 år gammel. Der bemærkes i kirkebogen: Kun gift én gang. De er begge stedt til hvile på Randbøl kirkegård.

Udsnit af matrikelkort fra 1789 kopieret i 1811.

1831

Jævnfør skøde af 26 AUG 1831 overtog Peder Poulsen's datter Ane Marie Pedersdatter og svigersøn Mikkell Laursen helgården matr. nr. 2a af Daldover efter Peder Poulsen.

Mikkell Laursen var født i Nørskov, Lindeballe sogn i 1790, som søn af gårdmand Laurs Christensen.

I følge folketællingen af 18. februar 1834 figurerer nævnte Mikkell Laursen som gårdmand i Daldover, 46 år og gift med ligeledes førnævnte Ane Marie Pedersdatter, 36 år.

På ejendommen boede tillige deres børn

Maren Mikkelsdatter 15 år

Johan Mikkelsdatter 13 år

(ulæseligt fornavn) Mikkelsdatter 7 år

Udøbt barn 1 år

samt

Peder Poulsen, 66 år, gårdmand på aftægt

Maren Olesdatter 71 år, hans kone.

Sidstnævnte ægtepar boede således på aftægt på gården hos deres datter og svigersøn.

De har måske boet i den østre del af stuehuset på Damgaard. Men det kan også tænkes, at de har boet i et hus, som lå hvor nabogården Højgaard senere blev bygget, i hvert fald indledningsvis.

Mikkell Laursen lejer dette hus og et stykke jord ud til Niels Chr. Stæk i 1838. Hvornår huset er bygget vides ikke, men det blev brandforsikret første gang i 1856.

Niels Chr. Stæk købte i øvrigt Hærvejgaard, matr. nr. 3d af Bindeballe i 1855. Han var gift med Mette Marie Olesdatter. Måske var det en søster til Peder Poulsen Kone Maren Olesdatter, men dette er ikke undersøgt.

1846

Ane Marie Pedersdatter.

Jævnfør skifteprotokol af 4 APR 1846 overtog Ane Marie Pedersdatter helgården matr. nr. 2a efter sin afdøde mand Mikkell Laursen, der ifølge kirkebogen for Randbøl sogn døde den 22 JUN 1845 af forkølelse i en alder af 55 år.

I løbet af 1853 foretog Ane Marie Pedersdatter nogle udstykninger fra gården matr. nr. 2a.

5 JUN frasælges matr. nr. 2c til Christian Sørensen. (Den sydlige ejendom øst for Hærvejen).

10 DEC udstykkes matr. nr. 2d til Peder Laursen. (En ejendom som bygges i skoven ved Vejle å. Er nu nedrevet).

25 JUN solgte hun Damgaard matr. nr. 2a til Lars Hansen (se nedenfor under Lars Hansen) og var, sammen med ham, involveret i udstykning af matr. nr. 2g til Christen Ibsen den 30 AUG 1862. (En mindre jordlod øst for Hærvejen solgt til Skærhølgaard).

I forbindelse med salget til Lars Hansen oprettes en aftægtskontrakt til fordel for Ane Marie Pedersdatter.

Ane Marie Pedersdatter døde jf. kirkebogen for Randbøl Kirke den 9. maj 1868, 70 år gammel som enke efter Mikkell Laursen, Daldover.

1853

Lars Hansen.

Ved skøde af 25 JUN 1853, tinglyst 3 FEB 1854 solgte Mikkell Laursen's enke, Ane Marie Pedersdatter matr. nr. 2a til Lars Hansen incl. kirketiende. Gården benævnes som en helgård bestående af to parceller, dels matr. nr. 2a af hartkorn 1 td. 6 skp. 2 fdk. 1 alb. og skat af 14 rigsdaler og 67 skilling, dels af matr. nr. 2b af hartkorn 2 skp. 1 fdk. 2 alb. og skat 2 rigsdaler og 38 skilling efter udstykningsbevilling af 11 DEC 1852. Sidstnævnte ejendom beboedes i øvrigt af en Peter Rasmussen.

Købesummen var 1400 rigsdaler hvortil kom en aftægtskontrakt som medfulgte. Skødet slutter med: "I anledning af denne handel er der til de fattige 2 skilling. Bevidnes Svejstrup, Nørup januar 1854."

Afskrift af skøde af 25 JUN 1853.

Undertegnede Ane Marie Pedersdatter enke efter Mikkell Laursen i Daldover by, Randbøl sogn, Nørvang og Tørrild herreder i Vejle amt --- består --- herved at --- (--- = ulæselige ord) ligesom herved sælger, afhænder og skjøder til Lars Hansen fra Fyllested? i byen den mig tilhørende helgaard heri Daldover efter udstykningsbevilling af 11 DEC 1852 bestående af 2 parceller Matr. N: 2a af hartkorn 1 td. 6 skp. 2 fdk. 1 alb. og skat af 14 Rigsdaler og 67 Skilling bygning, sæd og avl alt ligesom det for tiden befinder sig, alt af ... over og ... til Niels Christensen Stold er bortlejet et begrænset ... jordstykke: Kontrakt den af 24 DEC 1838 ... (5 ord) ... og Matr. N: 2b af hartkorn 2 skp. 1 fdk. 2 alb. Gl. skat 2b ... af hvilken første ... til leje bebos af Peter Rasmussen hvis førnævnte ejendom efter tilholdelig erlægge sum 1400 Rigsdaler, skriver fjortenhundrede rdl, foruden den af mig ... aftægtskontrakt af bevilgede aftægt. ... (3-4 ord) ... meldte ... men her berigtiget ... summen som foranførte ejendomme tilhøre med samme ret og rettighed som jeg efter skøn af 26 AUG 1831 samt 16 FEB 1849 samt skifteprotokol af 4 APR 1846 har ejet samme og således samme fri og frelst for hver mands tiltale som en fri ejendom. Det bemærkes at ejendommen er indkjøbt og ejes af gaardens ejer samledes udbød

Daldover d. 25 juni 1853 Ane Marie Pedersdatter enke. Laugsværge M. Stokholm. Til vitterlighed Jens Hansen, L. Christiansen.

I anledning af denne handel er til de fattige 2 skilling, bevidnes Svejstrup, Nørup januar 1854 imod.

Storm Amtsfuldmægtig Vejle Amtsstue

N.B. Aftægtskontrakt ... medfulgte.

Ifølge folketællingen af februar 1855 for Daldover nr. 30 en gård, findes
Lars Hansen, 30 år fra Brænderup, gift med
Karen Dorthea Martine Hansen, 29 år
deres datter Ane Kirstine Martine Hansen, 2 år
på gården, sammen med to fremmede unge mennesker, en Jørgensen på 16 år
og en Pedersen på 13 år, muligvis medhjælpere.

På linien under Lars Hansen`s husstand er anført enke Ane Marie Pedersdatter, benævnt som aftægtekone, sammen med en ugift søn Laust Mikkelsen, 28 år og som "arbejder for moderen".

I folketællingen af FEB 1880 nævnes denne Laust Mikkelsen, 52 år boende i et hus, men nu gift med Kirstine Sørensen, 36 år fra Læborg.

1862

Damgaard udskilles med selvstændigt matrikelnummer.

Hans Mortensen.

Hans Mortensen fik, efter handel med Lars Hansen, skøde på matr. nr. 2f (Damgaard) den 24 SEP 1862, tinglyst 24 OKT s. å. med baggrund i Indenrigsministeriets udstykningstilladelse af 5 JULI "d. Aa." (dette år = 1862), af hartkorn 5 skp. 1 fjk. 1 $\frac{3}{4}$ alb., skat 5 rigsdaler 33 skilling.

Hans Mortensen var svoger til Lars Hansen.

Lars Hansen beholdt hovedparcellen matr. nr. 2a, nu med hartkorn 1 td. 1 fjk. 2 skp. 1 alb., skat 9 rigsdaler 48 skilling.

Samme dag, den 24 SEP 1862, oprettede Lars Hansen og Hans Mortensen i fællesskab en aftægtskontrakt med Ane Marie Pedersdatter, som de begge skulle tilgodese med ydelser. Denne kontrakt henviser til punkterne i den tilsvarende tidligere nævnte aftægtskontrakt af 25 JUN 1853.

Aftægtskonden, som hun benævnes, skulle således modtage ydelser fra både Lars Hansen og Hans Mortensen.

Aftægtskonden skulle have beboelseslejlighed på Damgaard i to af stuehusets østre fag og have rådighed over en del af den tilhørende have.

Se den afskrevne aftægtskontrakt.

I nævnte skøde forbeholder Lars Hansen sig ret til at tage vand i dammen ved Damgaard og at lade sine kreaturer drikke her. Denne klausul er gældende som tinglyst servitut den dag i dag.

Lars Hansen flytter tilsyneladende op i det tidligere nævnte hus og bygger udlænger til det og grundlægger herved nabogården Højgaard med matr. nr. 2a.

I 1863 mageskifter han Højgaard med Benned Sørensen fra Lindeballe, som overtager gården, hvorefter Lars Hansen må være flyttet til Lindeballe.

Aftægtskontrakt:

Påtegning på aftægtskontrakt mellem enken Ane Marie Pedersdatter og gaardmand Lars Hansen i Daldover dateret den 25 Juni 1853 sålydende, der er imellem undertegnede Lars Hansen som ifølge skjøde af 25 Juni 1853 tinglæst 3 Feb 1854 er ejer af gaarden Matr. N: 2a i Daldover og medundertegnede Hans Mortensen for længst afsluttet handel, om en parcel af nys nævnte gaard er fuldbyrdet ved skjøde af d.D. hvorved den med indenrigsministeriets udstykningstilladelse af 5 Juli d:Aa., af delte parcel Matr. N: 2f, hartk. 5 skp, 1 fdk, 1 $\frac{3}{4}$ alb. Gl: skat 5 Rigsdaler 33 skilling er afhændet til mig Hans Mortensen medens jeg Lars Hansen beholder hovedparcellen Matr. N: 2a med hartk: 1 td, 1skp, 2 fdk, 1 alb. Gl: skat 9 Rigsdaler 48 skilling, så have vi med samtykke af Ane Marie Pedersdatter, til hvem der ifølge foranstående kontrakt

skal ydes aftægt på gaarden Matr. N: 2a dels forandret dels delt dennes aftægt imellem til udredelse således: Pkt. 1, hørendes således at aftægtsboligen bliver hvor den nu er indrettet i de to fag i den østre ende af stuehuset på Matr. N: 2f, hvilken beboelseslejlighed i øvrigt vedligeholdes som i kontrakten anmeldt af denne parcells ejer, Pkt. 2, er her ændret således, at aftægtskonen for fremtiden beholder til brug de to skæpper havejord i den østre og syndre have af Matr. N: 2f hvis ejer ... i B... (to ulæselige ord) hvilke grundstykker gjødes og behandles af Hans Mortensen efter kontrakten; men da denne havejord udgjør et mindre areal end det ved kontrakten forbeholdte, skal aftægtskonen have ret til årlig at sætte 4 skæpper: Kartoffler i marken til Matr. N: 2a; ejeren af Matr. N: 2a skal forsvarlig og i rette tid tilberede jorden med ploug, gjødning, harvning etc.. – Sættekartoflerne leverer aftægtskonen selv. – Pkt. 3, af ildebrændsel leverer ejeren af Matr. N: 2a halvdelen og ejeren af Matr. N: 2f halvdelen. Pkt. 5, bliver gjældende for ejeren af Matr. N: 2f alene, Pkt. 11, ligeledes pkt. 13, kommer dette pkt. til anvendelse udredes de deri bestemte 6 Rigsdaler med 1/3 del af ejeren af Matr. N: 2f og 2/3 del af ejeren af Matr. N: 2a – alle ydelser og byrder efter kontraktens §§ 4, 6, 7, 9 og 10 holdes alene af ejeren af Matr. N: 2a tillagt. – Det er en selvfølge at ejeren af Matr. N: 2a så længe aftægten skal ydes på aftægtskonens bopæl på Matr. N: 2f skal have fri adgang til, og ret til færdsel på passende sted over Matr. N: 2f imellem bygningerne på Matr. N: 2a og 2f – Aftægten bliver hæftende på gården med uforandret prioritet dog således at enhver af parcellerne Matr. N: 2a og N: 2f hvis er pant og sikkerhed for den samme påhvilende andel af aftægten efter foranstående deling. – Til bekræftelse med vore underskrifter vidnefast. – Den ...geret (ulæseligt ord) af aftægten overtages af Hans Mortensen omsættes til capitalværdi 50 Rdl. Daldover den 24 Septbr 1862, Lars Hansen, Hans Mortensen.

Til vitterlighed F.P. Laugesen, C.P. Duus. –

Som aftægttager tillader jeg Ane Marie Pedersdatter herved, hvad af min aftægt af fornævnte gaard forandres og deles til udredelse som foran ommeldt, og at (ulæseligt ord) pant og sikkerhed for aftægten deles som nys anført, så at kun den del af aftægten som ejeren af Matr. N: 2a skal udrede kommer til at påhvile parcellen Matr. N: 2a, og ligeledes for Matr. N: 2f's vedkommende ende i den tillader jeg at Matr. N: 2f pantsættes for 500 Rdl. forud for den del af aftægten som skal påhvile denne parcel. – Det foran vedtagne medfører ingen forandring der har pengeværdi.

- Daldover den 24 Septbr. 1862 Ane Marie Pedersdatter m.f:P. (med ført pen)
Til vitterlighed C.P. Duus, F.P. Laugesen

Bemærkning:

De anførte pkt. henviser til den oprindelige aftægtskontrakt indgået den 25 JUN 1853 mellem Ane Marie Pedersdatter og Lars Hansen, da Lars Hansen køber matr. nr. 2a.

Folketællingen for Randbøl sogn, Daldover by den 1. februar 1880 opregner følgende personer, som må være til stede på Damgaard, selv om den her benævnes som et hus:

Hans Mortensen	51 år, gift, fra Fyn, husfader og husmand
Krestjane Nielsen	54 år, gift, fra Fyn, hans hustru
Niels Marius Mortensen	17 år, ugift, fra sognet, deres børn
Ane Marie Mortensen	15 år, ugift, - - -
Frederik Viggo Mortensen	13 år, ugift, - - -

Med Hans Mortensens overtagelse af den udstykkede ejendom blev Damgaard tildelt matrikelnummer 2f af Daldaver fra den 24 SEP 1862.

Hans Mortensen kom fra Nørre Aaby på Fyn og hans hustru Krestjane Nielsen fra Asperup.

Det har ikke været muligt at finde ud af hvor dette ægtepar er blevet af, efter nedennævnte salg af Damgaard. De er ikke nævnt i kirkebogen for Randbøl Sogn frem til 1920.

Som indgangsvinkel til offentlige arkiver m.v. er ejendommen henhørende under Vejle Amt, Tørrild Herred, Randbøl Sogn, Daldover by. Gården er beliggende allersydligst i det vestlige hjørne af Tørrild Herred, idet gårdens sydlige skel følger herredsgrænsen, som er fastlagt fra gammel tid som en ret linie mellem to gravhøje. Syd for skellet træder man ind i Jerlev Herred. Herredsinddelingerne af landet stammer formentligt fra først i middelalderen til brug for administrationen af udskrivning af soldater. Herredsinddelingen har fungeret helt op til vore dage i samspil med amterne, som blev indført i 1652 for at kunne overtage de adelige leners opgaver ved lensafløsningen, som fastsat i Kongeloven af 1660 med enevældens indførelse.

Tørrild Herred har eksisteret helt fra 1338, idet det første herredsting her afholdtes den 10. januar dette år, muligvis ved Sillehus ved Gammelby. Uagtet herredsgrænsen mod syd fortsætter Randbøl Sogn videre sydpå, idet såvel Frederikshåb som Almstok hører under Randbøl Sogn. Dette kan se lidt mærkeligt ud, men skyldes formodentligt, at sognet har fået tillagt dele af sognene fra de i 1300-tallet nedlagte kirker i Almstok, Fitting og Karbjerg. I kirkelig henseende hører sognet, som har haft eget præsteembede siden 1913, under Ribe Stift.

1891

Christen Iversen.

Jævnfør skøde af 10. februar 1891 overtog husmand og skrædder Christen Iversen, Gejlvang ved Fitting ejendommen matr. nr. 2f af Daldover, Randbøl Sogn af Hans Mortensen, med bygninger og jorden af hartkorn 5 skp. 1 fjk. 1 3/4 alb. med kirketidende, besætning, avl, afgrøde samt gjødske. Christen Iversen havde dog overtaget gården pr. 11/12 1890.

Købesummen androg 6.000,- kr., hvoraf de 5.000,- kr. var for den faste ejendom og 1.000,- kr. for besætning m.v.

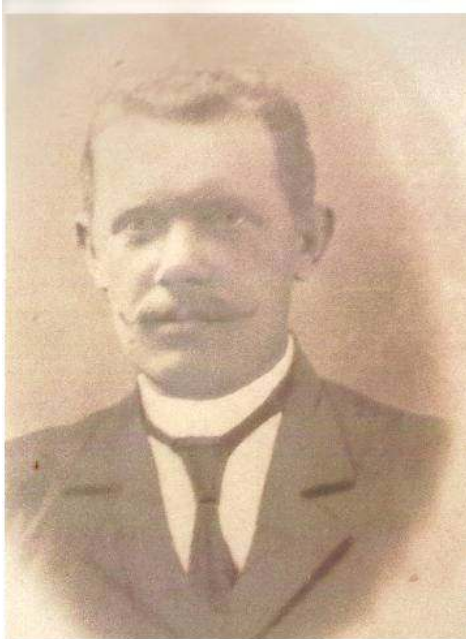
Samtidigt overtoges prioritetsgæld på 3.300,- kr. til Kreditforeningen af jyske landejendomsbesiddere med virkning fra 11. december 1890. Andele i reservefond m.v. tilfaldt køberen.

I skødet bemærkes, at ejeren af matr. nr. 2a har ret til at vande kreaturer fra dammen og har ret til at kaste en brønd på matr. nr. 2f. Ejeren af matr. nr. 2a har ligeledes ret til færdsel på 2f for at vande kreaturer de nævnte steder.

Dette forhold bliver efterfølgende til en servitut påhvilende matr. nr. 2f (Damgaard), som i skrivende stund endnu er gældende.

Christen Iversen blev født 7. september 1858 i Vorbasse som søn af husmand Johan Iversen og hustru Ane Öhlenschläger og giftede sig den 19. december 1890 i Vorbasse kirke med Nielsine Andersen, født 6. juni 1868 på Barslund Mark, Hoven som datter af husmand Andreas Andersen og hustru Ane Bodil Marie Nielsdatter.

Christen Iversen døde allerede den 27. juli 1901, kun 43 år gammel.

Christen Iversen

1901

Nielsine Andersen.

(Christen Iversens enke).

Fra Nørvang Tørrild Herreders Skriftprotokol side 226 b, pkt. 24 citeres følgende:

År 1901 den 11 sebtbr. blev fremlagt andragende fra Nielsine Andersen, Daldover, om tilladelse til at hensidde i uskiftet bo efter hendes den 27 f: M: afdøde mand, Kristen Iversen af Daldover, med 6 umyndige fællesbørn. Andragenet der er bilagt med anbefaling fra sognepræsten i Nørup, blev bevilget. Enken hensidder således i uskiftet bo.

Underskrevet: Bruun.

Fem år senere følges denne tilladelse op, idet der den 11. april 1906 tinglyses adkomst for Nielsine Andersen til ejendommen efter sin afdøde mand.

Samtidigt underskriver Nielsine Andersen en panteobligation som overtagelse af gælden på 3.300.- kr. til kreditforeningen. Der har i den anledning fundet en vurderingsforretning sted på ejendommen, som nævnes forbedret.

Kreditforeningens navn er her "Kreditforeningen af Eiere af mindre Eiendomme på Landet i Jylland".

Igen gøres opmærksom på nabogårdens ret til vanding ved dammen med følgende ordlyd: "Det bemærkes, at iflg. Skjøde læst 24' Oktbr. 1862 har Ejeren af Matr No 2a Daldover Ret til at tage Vand i en dam på Matr. No 2f, og Ret til at kaste en Brønd på 2f, med Færdsel samt Ret til at vande Kreaturer ved disse Steder".

Dengang som nu tager administrationen sin tid, idet begge disse dokumenter bogføres i Veile Amtsstue den 29. juni 1906.

Ifølge folketælling af 1 FEB 1916 opholder der sig følgende personer på matr. nr. 2f:

Nielsine Iversen, født Andersen født 6/6 1868, enke og husmoder

Andreas Andersen Iversen født 8/1 1894, bestyrer

Anna Iversen født 24/1 1897, barn

Marius Iversen født 10/3 1898, barn

Der fremgår ligeledes, at der ikke er pålignet skat det pågældende år og at den årlige indkomst andrager 500 kr.!

Som det fremgår af foranstående, sad enken Nielsine Iversen tilbage med seks umyndige fællesbørn ved Christen Iversens død. Imidlertid fik de i alt ni børn sammen:

- Johannes Christian Iversen født 9/9 1891, død 4/7 1971
- Anders Peter Iversen født 1/9 1892, død 7/2 1971
- Andreas Andersen Iversen født 8/1 1894, død 7/3 1919
- Niels Christian Iversen født 26/6 1895, død 18/4 1921
- Anna Iversen født 24/1 1897, død 26/6 1913
- Marius Iversen født 10/3 1898, død 28/6 1922
- Tønnes Øhlenschläger Iver. født 27/3 1899, død 15/5 1899
- Marie Kristine Iversen født 23/2 1900, død 22/3 1900
- Kristen Iversen født 6/6 1901, død 10/8 1901

Læg mærke til mellemnavnet Øhlenschläger (opr. tysk: Öhlenschläger) hos Tønnes. Navnet kommer fra familiens aner hos "kartoffeltyskerne", som kom fra Tyskland og koloniserede Randbøl hede i 1700-tallet. I 1786 fandtes der fire familier på egnen ved navn Öhlenschläger. Ved vejen mellem Skjoldbjerg og Vorbasse er der på den vestre side sat en mindesten over disse familier.

Sammenhængen er i dette tilfælde, at førnævnte Christen Iversens moder hed Ane Christensdatter, født Öhlenschläger den 30. oktober 1823 på gården Vormskjoldsdal i Frederiksnåde

Familien Jacob Öhlenschläger fra Pfalz i Sydtyskland kom i 1760 til Danmark. Som det ses ovenfor, blev der ikke pålignet skat i 1916 på grund af den lave indkomst på 500,- kr. årligt. Familien var meget fattig.

Engang blæste stråtaget af stuehuset i en storm og Nielsine Andersen havde ikke midler til selv at få taget repareret.

Naboen på Nordly og savskærer i Randbøl Søren Pedersen kom og tilbød, at han og andre naboer ville lægge nyt tag på, men at betingelsen var, at det skulle foregå en søndag formiddag. Dette var Nielsine nødt til at gå med til og de flinke naboer kom da med materialer og alt som ellers skulle bruges og reparerede taget.

Det med søndag formiddag, skal forstås sådan, at det ikke var normalt, at der blev arbejdet om søndagen, fordi familien og mange af naboerne var troende og holdt søndagen hellig.

Man må nok sige, at der herskede et godt naboskab.

På trods af de små kår, formåede Nielsine Andersen at sidde på Damgaard i hele 20 år, endog med seks børn.

Nielsine Iversen, født Andersen

1921

Marius Iversen.

Den 13. december 1921 tilskødede førnævnte enke Nielsine Andersen ejendommen til sin søn Marius Iversen, født den 10. marts 1894 (i folketællingen af 1916 står 1898). Sønnen var således ikke myndig på handelstidspunktet, idet myndighedsalderen dengang var 25 år og havde derfor en beskikket kurator ved navn Niels Poulsen, Hofmandsfeldt som medunderskriver på skødet.

Ejendommen beskrives fortsat af hartkorn 5 skp. 1 fdk. Og 1 $\frac{3}{4}$ alb. og overdrages med kirketidende, sæd, avl, gødske, avlsredskaber, maskiner, vogne, bage- og bryggersredskaber, bygningernes mur- og nagelfaste genstande, herunder kakkelovne, komfur og grubekedel samt al udvendig besætning.

Bemærk, at dette er sidste gang kirketidende nævnes, idet dette begreb blev ophævet den 28. januar 1922. Man bedes i øvrigt lægge mærke til formuleringen af og sammenhængen med gårdens værdier i alle skøderne, hvor kirketienden nævnes. Ejendommen overdrages med kirketiende, som om den er en del af formuen, hvilket den også vitterligt er i dette tilfælde. Ejerne af Damgaard var medejere af Randbøl Kirke og havde dermed forpligtet sig til at yde til dennes vedligehold og drift. Dette forhold skriver sig tilbage til 1769, hvor sognets hartkornsejere købte tienderrettighederne af Henrik Brahe til Engelsholm, som igen havde overtaget kirketienden ved en auktion i 1729. Bøndernes overtagelse af kirketienden ved Randbøl Kirke fremgår bl.a. af den kendte sten udenfor Bindeballegård med indskriften: I 1769 købte vi Kierken, 1771 blev vi selvejer, 1785 blev marken skift, loen Pedersen 1791. Kirketienden blev indført omkring år 1100 af Kongen efter aftale med Paven i Rom, som en del af korntienden, en ny beskatningsform. En tiendedel af

høsten, hvert tiende neg, skulle afleveres til kongen som skat på bøndernes produktion. En 1/3 heraf var præstetiende og gik til præsternes underhold, 1/3 til kirken som Kirketiende til kirkens vedligehold og den sidste tredjedel var bispetienden, senere kongetiende, som gik til staten (kongen).

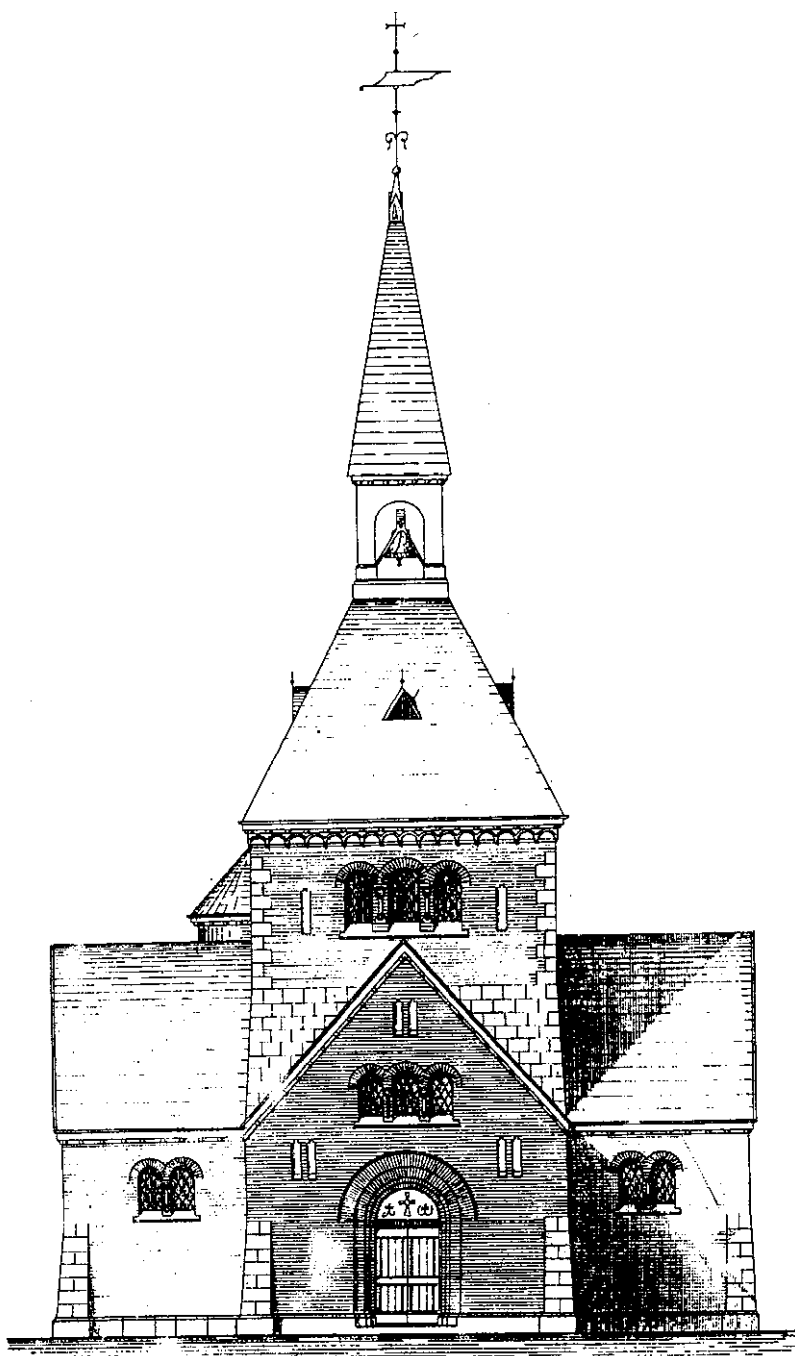
Randbøl Kirkes tiendeejere skulle således vedligeholde og drive kirken og kunne for den sags skyld have opkrævet tiende hos de hartkornejere i sognet, som ikke havde andel i kirken.

Ingen af delene skete og som årene gik, forfaldt kirken på grund af manglende vedligeholdelse. Omkring 1900 var Randbøl kirke så brøstfældig, at kirkeværgerne i dyb alvor havde planer om at rive kirken ned og bygge en ny. Da kirkegængerne fra Almstok og Frederikshåb havde meget langt til kirke, kom det i forslag, at bygge den nye kirke i Hofmannsfelt.

Rygter vil vide at dette sted var det yderste sydvestlige hjørne af Damgaards mark, hvilket dog ikke er bekræftet.

Planerne var så fremskredne, at man fik arkitekt C. Aug. Wiinholt til at tegne og beskrive en ny kirke som afløsning for den gamle, som havde stået i Randbøl siden 1100-tallet.

Kirkebyggeriet blev dog aldrig ført ud i livet og man gik i stedet i gang med at restaurere den gamle kirke.

Tegning af den nye sognekirke som efter sigende skulle bygges på Damgaards jord omkring 1900.

Marius Iversen berigtiger ved handelen en akkorderet købesum på 6.100,- kr. mod at overtage gælden til kreditforeningen på 3.300,- kr. plus en ny gæld på 800,- kr. til en anden kreditforening. Samtidigt oprettes en aftægtskontrakt af kapitalværdi på 3.300,- kr.

Ejendommen værdiansættes til 14.000,- kr., hvoraf 8.500,- kr. er for den faste ejendom og 5.500,- kr. for medfulgt besætning m.v.

For første gang nævnes begrebet ejendomsskyld i forbindelse med noteringerne i amtstueprotokollen: "Vurdering til Ejendomsskyld: 8500 Kr."

Nielsine Andersen har før denne handel solgt et stykke jord." Køberen er bekendt med en under 2 og 15 November d.A. med Peter Christiansen Borch oprettet Købekontrakt angående et jordstykke på ca. 2 Td. Land. Kontrakten

skal han respektere mod at oppebære købesummen." Dette jordstykke blev tildelt matr. nr. 2n af Daldover. Arealet lå på den aller vestligste del af ejendommen vest for kommunevejen mellem Randbøl og Frederikshåb.

Forevist ved Skodals Tinglæsning den 16/6 1922

Parcel 2 af Matr. Nr. 2

Metermaal

189538

Omsætningsstabel for Arealer fra
Metersystemet til det ældre System:

1 m ² —	2 1/2	□ Alen
1 ha — 10000 m ² —	25380	□ Alen
5516 m ² =	14000	□ Alen — 1 Td. Land.

Matr. Nr. 2 fraskilt Aar 1936

Spalding
Landinspektør.

Overensstemmende med Matrikulekortet.

Hartkorn:
0 Tdr. 0 Skp. 0 Fkr. 2 Alb.

Direktoratet for Matrikulevæsenet i Januar 1922.

W. White
Overrevisor.

Matr. Nr. 2n

Daldover By

SOGN: *Randbøl*

HERRED: *Sorø*

AMT: *Vejle*

Udfærdiget i Anledning af Udstykning i November 1921.

Nr. 2 ⁿ udgør, beregnet efter *Kortet* 14980 m², deraf Vej 670 m²

W. Harbo
Landinspektør.

Maalestoksforholdet 1 : 1000

10175

Matrikelkort fra udstykning af parcel matr. nr. 2n fra Damgaard som nævnt ovenfor. Bemærk at kortet har fået en påtegning i 1936, hvor jordlodden er

blevet yderligere delt med oprettelse af matr. nr. 2u. Bemærk også den 3,77 m brede vej i stykkets nordkant. Her har beboerne på Damgaard fortsat tinglyst færdselsret efter denne udstykning.

Herefter er bogført en detaljeret aftægtskontrakt mellem sønnen Marius Iversen og hans mor Nielsine Iversen, født Andersen.

Det anbefales læserne at gøre sig bekendt med denne i bilagene.

Desværre fik Nielsine ikke megen glæde af denne aftægtskontrakt, idet hun afgik ved døden den 22. december 1921 på Vejle sygehus 53 år gammel, kun 11 dage efter dateringen af ovennævnte skøde.

Såvel Nielsine som hendes tidligere afdøde mand Christen Iversen er begravet på Randbøl Kirkegård.

Kristian Iversen, tidligere nabo til Damgaard (se nedenfor), fortæller, at Marius Iversen var en lun og egen fyr. Marius havde engang været i Vejle sammen med tre andre. På vejen hjem gik de ind på Bredsten Kro og bestilte fire øl. Servitricen kom med tre øl og en sodavand. Sodavanden satte hun foran Marius, som spurgte hvad der var meningen. Servitricen svarede, at hun ikke igen ville have det vrøvl med hans mor og søster som sidst hun havde serveret øl for Marius. Såh-, sagde Marius. Kom nu med den øl og hils dem begge fra mig, næste gang du ser dem.

Såvel mor som søster var døde på det tidspunkt.

Marius Iversen kunne godt tage sig en tår over tørsten, når lejlighed bød sig. Engang var han på besøg på Hærvejgaard, som kun ligger et kvarters gang ad de gamle småveje sydøst for Damgaard. Her sad han det meste af dagen og drak sammen med sønnen på gården, Søren Chr. Nielsen kaldet Søren Stæk efter sin far Christian Nielsen Steick. De var blevet lidt berusede, hvilket Søren Stæks far var meget imod.

Pludseligt kom faderen ind ad døren med en jutesæk over hovedet, men med huller til armene og bibelen under den ene arm og sagde meget bestemt til Søren, at hvis det ikke havde været for din gamle far, havde du siddet, hvor hverken sol eller måne kunne skinne på dig. Marius fortalte bagefter, at han straks var blevet fuldstændigt ædru og kunne gå lige hele vejen hjem.

Marius Iversen

24-årige Marius Iversen havde imidlertid pådraget sig tuberkulose og døde allerede den 28. juli 1922. Forinden nåede han at afhænde gården pr. 17. juni. Tuberkulosen var en folkesygdom i den første tredjedel af det 20. århundrede og gik som en svøbe over landet. Den ramte flere medlemmer af Iversen-familien med døden til følge. Med Marius Iversens død, var denne sygdom direkte årsag til, at familien måtte forlade Damgaard efter 31 års ejerskab. Som det fremgår af ovenstående døde mange af familien i en tidlig alder. Nogle, som nævnt, af tuberkulose, men Kristian Iversen fortæller, at også "den spanske syge" var årsagen. Den spanske syge var en influenzalignende sygdom med påfølgende svær lungebetændelse, som optrådte som epidemi fra 1918 til 1920 i USA og Europa. Den kostede 27 mill.mennesker livet.

Vi vil dog følge Iversen-familien lidt endnu, idet den på forskellig vis også siden har haft berøring med Damgaard.

Den ældste søn af Christen og Nielsine Iversen og broder til førnævnte Marius, Johannes Kristian Iversen, købte i 1913 jord af sin svigerfar Martinus Høj, Hofmandsfeldt (se vedlagte skøde) og byggede ejendommen Vingely matr. nr. 2d af Hofmandsfeldt, som lå på den tidligere Flyvestation Vandels område umiddelbart i nærheden af den såkaldte fårefarm. Vingely blev brugt som brandstation af tyskerne under krigen. Senere boede fårehyrden, ved navn Gram i bygningerne og der blev bygget en fårefarm i røde sten til fårene ved siden af. Vingely blev revet ned først i halvtredserne, da det danske Flyvevåben overtog flyvepladsen.

Johannes Kristian Iversen giftede sig den 17. juli 1914 med Martha Petrine Madsine Høj.

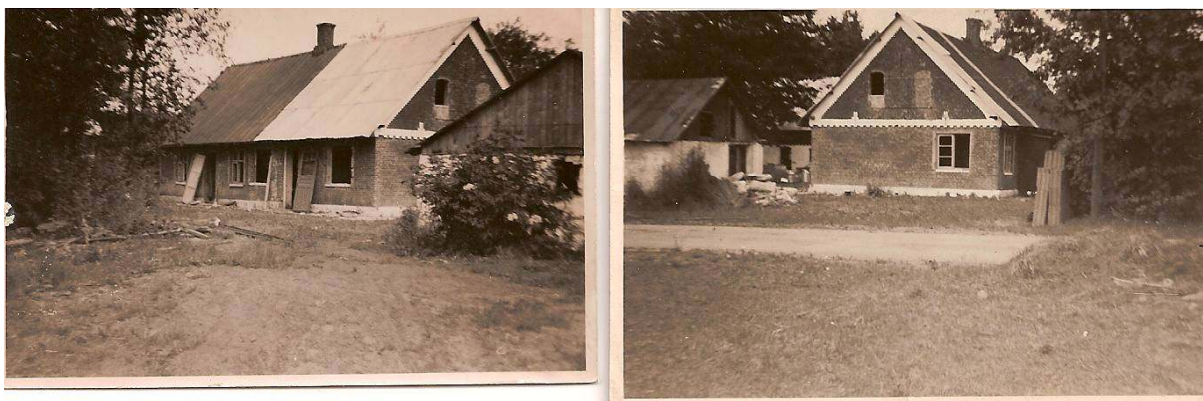
Johannes og Martha Iversen ejede Vingely, indtil den blev inddraget til flyveplads i 1944.

Vingely set fra øst.

Deres ottende søn blandt deres ni børn, Kristian Iversen, født 11. maj 1929 på Vingely og hans ægtefælle Anna, født Nielsen 2. november 1935 på Lynghøjgård, Randbøl, overtog i 1955 "Nordly" matr. nr. 4d m.fl. af Randbøl fra Kristians forældre og blev dermed Damgaards nabo mod nord.

Nordly i 1948 da Martha og Johannes Iversen købte den af den danske stat. Nordly var oprindeligt et jordemoderhus fra 1878 med et jordtilliggende på 6-8 tdr. land, men blev i 1920 ombygget til landbrug af Søren Pedersen.

Anna og Kristian Iversens ejendom Nordly set fra syd.

Anna Iversen forældre var Jens Andreas Nielsen, født 28. november 1895. Gift i 1930 med Ane Marie Kristine Madsen, født 23. september 1905. Parret boede på ejendommen matr. nr. 2æ Randbøl, Lynghøjgård, som Jens Andreas Nielsen købte i 1927.

Lynghøjgård ejes i dag af Bente og Gunner Hansen, som er besvogret ind i familien på Damgaard af i dag.

En anden pudsighed er, at Annas bedstefar, graver Johan Peter Madsen ejede i perioden 1923-1939 matr. nr. 2b Daldover, også benævnt Granly, som i 1862 blev udstykket fra Damgaard. Han havde overtaget Granly fra sin far, altså Anna Iversens oldefar, Søren Peder Madsen, som havde købt ejendommen i 1873.

Johan Peter Madsen, født 7. oktober 1875, død 14. januar 1961 i Grejsdal, var gift med Madsine Karoline Madsen, født Norbek den 12. september 1868, død 14. juni 1949 i Randbøldal.

Her er igen et morsomt sammentræf. Annas bedsteforældre boede en tid i samme smedje i Randbøldal, hvor Kamma Jensens (Kamma og Svend Aage Jensen, Damgaard 1949-1991) forældre havde smedeforretning.

I samme smedje er Anna Iversens halvbror Niels Poulsen født. Han blev senere købmand i Randbøldal og giftede sig med Laura. Laura nævnes af Kaj Kristensen senere i denne beretning, idet hun da var nabobarn til familien på Damgaard.

Anna Iversens bedsteforældre.

Anna og Kristian Iversen solgte Nordly den 1. marts 1993 og flyttede i parcelhus i Vandel.

Tak til Anna og Kristian Iversen for deres bidrag til denne beretning i form af oplysninger, fortællinger og billeder af familien.

Anna og Kristian Iversen.
Efterkommere af Iversen familien som ejede Damgaard i 32 år.

1922

Thomas Christiansen og Peter Ebbesen.

Unge Marius Iversen sad således kun et halvt år på Damgaard inden han, på grund af sin sygdom, solgte ejendommen videre til gæstgiver Thomas Christiansen og hestehandler Peter Ebbesen, begge Vandel.

Skødet fra 17. juni 1922 nævner hele ejendommen med løsøre m.v. til købesum 9.500,- kr., hvoraf 6000,- kr. er for den faste ejendom. Vurderingssummen er stadig 8.500,- kr. men arealet er ændret til 5 skp. 0 fdk. Og 2 $\frac{3}{4}$ alb., vel som følge af tidligere nævnte udstykning af ca. 2 td. land.

Marius Iversen har inden denne handel solgt endnu et stykke jord på ca. 2 td. land fra ejendommen til en Anders Christian Christensen. Det er englodden tilhørende gården, som ligger langs Vejle å i det nuværende Randbøldal, der ved denne lejlighed deles i to halvdele. Den vestlige del afhændes til nævnte Anders Christian Christensen (lydende tilnavnet "Skov-Anders"?) og tinglyses som en udstykning under matr. nr. 2s af Daldover. Der tinglyses samtidigt en servitut, som giver ejeren af dette nye matr. nr. ret til vej og kørsel samt ret til vendeplads på den oprindelige del af engen af matr. nr. 2f. Køberne skal respektere den i den anledning udfærdigede købekontrakt af 28/3 1922 og udstede det tilhørende skøde, hvilket skete pr. 27/7 1922.

Men allerede samme dag som de to Vandel-folk købte ejendommen af Marius Iversen solgte de, Thomas Christiansen og Peter Ebbesen, ejendommen videre jf. købekontrakter af 17/6 1922, men i to dele.

Den vestlige del af ejendommens jord frasælges til Jens Christian Jacobsen og udstykkes med landbrugsministeriets approbation under matr. nr. 2t af Daldover. Arealet omfatter mere end en tredjedel af ejendommens hidtidige jordtilliggende. Jens Christian Jacobsen ejede nabogården mod vest, matr. nr. 3d., som lå hvor rullebanen ligger i dag ved indkørslen til Damgaard.

Samtidigt tinglyses, at ejeren af matr. nr. 2f (Damgaard) skal have ret til fri og uhindret færdsel over den udstykkede parcel til Frederikshåbvejen. Som en håndskrevet retsanmærkning i amtsstueprotokollen nævnes dette som en deklaration om færdsel m.m. ad en vej gennem et skovskifte. Det er første der nævnes noget om skov på Damgaards jord!

Selve Damgaard med det resterende jordtilliggende på ca. 15 hektar, sælges samme dag til Jens Iversen Jensen.

Disse rokader tinglyses dog først den 27. januar 1923, efter Landbrugsministeriets udstykningsapprobation af 11/1 1923.

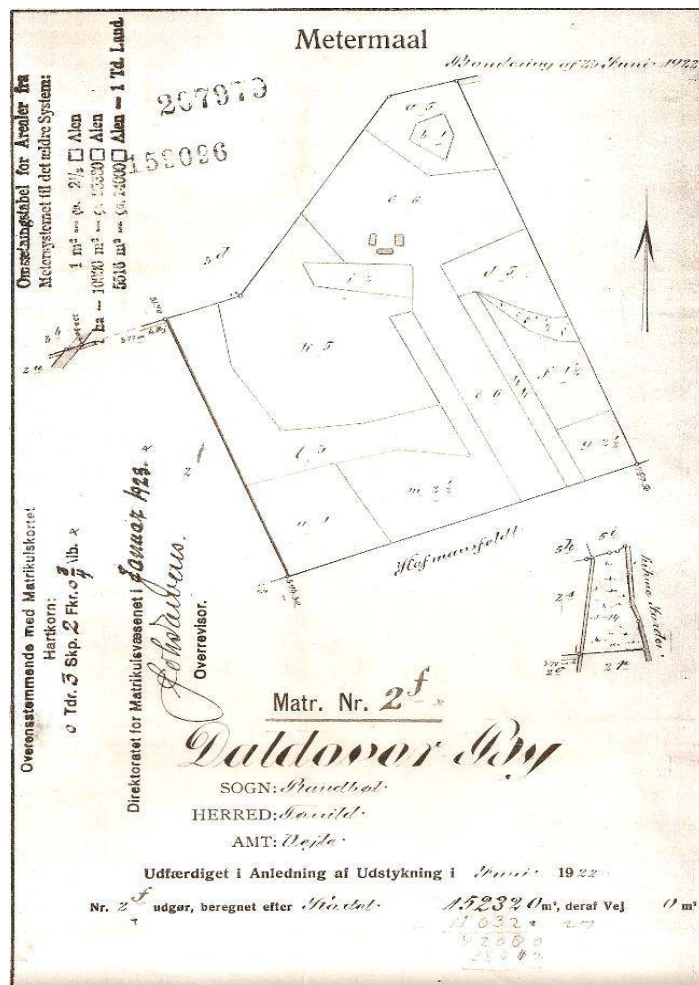
1923

Jens Iversen Jensen.

Ved købekontrakt af 17/6 1922 og tinglyste skøde af 27/1 1923 har Jens Iversen Jensen som nævnt, overtaget den noget amputerede ejendom med bygninger og jorder af hartkorn under matr. nr. 2f af Daldover, Randbøl sogn 3 skp. 2 fdk. $\frac{3}{4}$ alb. Ejendomsskyld 8500 kr.

Jens Iversen Jensen døde allerede 21/7 1923. Enken Cecilie Marie Jensen, født Petersen fik ved skifteretsattest af 9/8 1923 tilladelse til at hensidde i uskiftet bo på gården.

Der skal for en ordens skyld bemærkes, at Jens Iversen Jensen på trods af navnesammenfaldet, IKKE var i familie den tidligere nævnte Iversen-familie.

Matrikelkort fra udstykningen i 1922.

1923

Cecilie Marie Jensen.

Den 30. august 1923 tinglyses adkomst for Cecilie Marie Jensen til ejendommen matr. nr. 2f af Daldover ved Veile Købstads og Nørvang-Tørrild Herreders ret.

1923

Gustav Hartlev.

Ved skøde af 3/9 1923 solgte enke Cecilie Marie Jensen, født Petersen ejendommen til Gustav Hartlev, Brandlund med sæd, avl, afgrøde, gødske, avlsredskaber, maskiner og al udvendig besætning for 13.000,- kr. Gælden andrager 6.300,- kr. til Husmandskreditforeningen til 4½ % rente, samt 1400 kr. til gæstgiver Th. Kristiansen og hestehandler Peter Ebbesen begge af Vandel til 5% p.a. Den sidstnævnte gæld aflyses dog den 15/10 1923. Værdien af den faste ejendom ansættes til 8500 kr. og medfulgt besætning m.v. til 4500 kr.

Vurdering til ejendomsskyld i forb. m. 2n, 2s, 2t: 8500 kr.

Skødet tinglyses i Veile Købstads og Nørvang-Tørrild Herreders Ret d. 6/9-23.

I forlængelse heraf tinglyses en panteobligation på 1300 kr. udstedt af Gustav Hartlev til Niels Pedersen, Store Lyngdal pr. Gjern med pant i ejendommen og det tilhørende løseøre.

1926

Laurids Kristian Lauridsen.

Boelsmand Laurids Kristian Lauridsen, Hofmandslyst overtog ejendommen matr.nr. 2f Daldover af hartkorn 0 tdr. 3 skp. 2 fdk $\frac{3}{4}$ alb ved skøde af Gustav Hartlev dateret den 27. januar 1926

Købesummen var 11.000,- kr., hvoraf 8.000,- kr. var for den faste ejendom, resten var for hvad der forefandtes af avl, afgrøde og gødning, en radsåmaskine og en ajletønde. Der nævnes mærkeligt nok intet om husdyrbesætning, selv om sælgeren tre år forinden havde overtaget gårdens besætning, da han købte ejendommen.

Der skyldes 6.300,- kr. til Husmandskreditforeningen.

I skødet nævnes to ansættelser til ejendomsskyld:

Pr. 1/7 1920: Vurdering til ejendomsskyld i forb. Med 2t m.fl. 8500 kr.

Pr. 1/1 1924: Vurdering til ejendomsskyld 7500 kr.

Desuden ses en retsanmærkning om skatterestance for oktober termin 1925 på 287 kr. og 90 øre.

1930

Søren L. Sørensen.

Den 18. januar 1930 solgte Laurits Kristian Lauridsen ejendommen til købmand Søren L. Sørensen, Randbøl for 10.300,- kr., hvoraf værdien af den faste ejendom ansattes til 8.000,- kr. medens resten var for det medfølgende løseøre. Sælger beholdt dog 10 tønder kartofler.

Købmand Søren L. Sørensen var det man kalder en særdeles driftig mand. Han var ejer af et utal af ejendomme og huse på egnen gennem kortere eller længere tid, herunder eksempelvis Randbøldal kro og den tilhørende krosal, som ellers var bygget som forsamlingshus i 1897. Sørensen havde købmandsforretning i den ene ende af Randbøldal kro. Han var ligeledes ejer af Daldovergården helt fra 1910 til sin død i 1936 og hvorfra han udstykkede mange af de grunde hvorpå en stor del af Randbøldals huse findes i dag. Søren L. Sørensen var således ikke bange for at slå en handel af og han ejede da også kun Damgaard i tretten dage, inden han solgte den videre til nedennævnte Martin Christensen med en fortjeneste på 2.700,- kr. Det var vist en god dagløn på den tid. Han skal dog have den cadeau, at alt løseøret fulgte uberørt med handelen.

1930

Martin Kristensen.

Vi er så heldige, at kunne få en øjenvidneskildring af livet på Damgaard gennem Martin Kristensens søn Kai Kristensen, der bor i Vonsbæk ved Haderslev.

Han har været så venlig at skrive sine erindringer om barndommen på gården fra så tidligt han kan huske til familien måtte forlade gården i 1944 på grund af tyskernes beslaglæggelse af ejendommen. Der henvises til Kai Kristensens fortælling nedenfor.

Samtidigt var Kai Kristensen så venlig at tilgodese os med en hel række værdifulde sagsakter om Damgaard, herunder lånedokumenter, inventarfortegnelser, brandforsikringspolicer, beslaglæggelsesdekret fra besættelsen, hans forældres identitetskort fra krigens tid etc. samt en kontrabog fra Frederikshaab Brugsforening fra 1942. Ligeledes medfulgte nogle fotos fra familiens år på Damgaard og nogle private breve fra Martin Kristensens far i Sdr. Felding.

Tak til Kai Kristensen for dette store bidrag til beretningen om Damgaard.

Kai Kristensen og hustru Tove. November 2007.

Den 1.februar 1930 købte Martin Kristensen, søn af landmand og sognerådskasserer Henning Kristensen, Sdr. Felding, Damgaard af købmand Søren L. Sørensen, Randbøl for 13.000,00 kr., hvoraf de 8000,00 kr. var for den faste ejendom, mens resten var for besætning og løsøre.

Besætningen bestod af 2 russiske heste, 4 køer, 2 ungkreaturer, 1 griseso, 5 fedesvin og nogle høns.

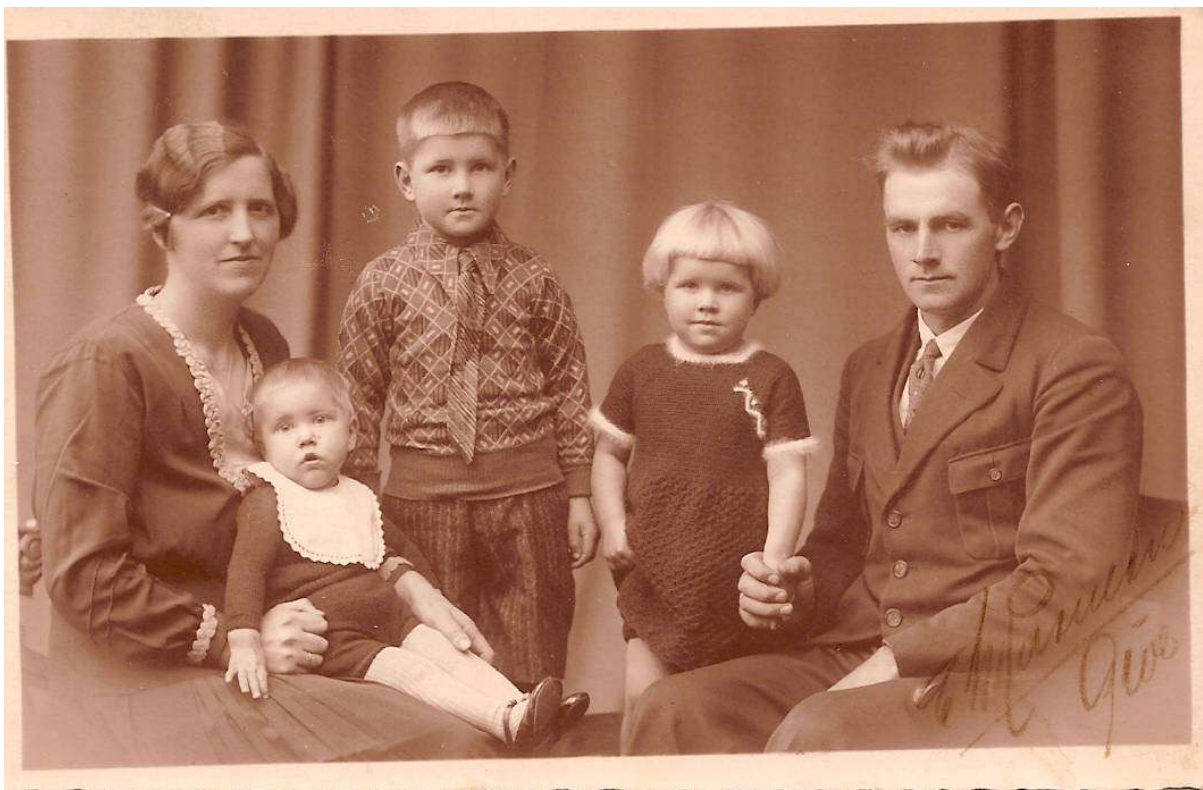
Ejendommen omfattede matr.nr. 2 f på 15 ha 2320 kvm. Skyldsæt til 3 skp. 2 fdk. 3/4 alb.

(1 tønne hartkorn er lig med 8 skæpper (skp.)/32 fjerdingkar (fdk.)/96 album (alb.) og er et udtryk for jordens bonitet. Denne form for skyldsættelse er nu om dage (fra 1903) ændret til beløbsmæssig vurdering. (Vurderingssum)).

Vurderingssummen for ejendommen var ved denne tinglysning 7100 kr.

Martin Kristensen overtog gælden til Husmandskreditforeningen på 6.300 kr., men måtte desuden oprette et pantebrev til sælgeren på 3.200 kr. til 5 % p.a. for at kunne overtage ejendommen.

Af pantebrevet fremgår, at Martin Kristensen må optage et tillægslån i kreditforeningen så stort som han kan få det i tilfælde af, at han skulle foretage ombygning af ejendommen, d.v.s. stuehus, lade og stald, med oprykkende panteret før nævnte pantebrev. Pantebrevet aflyses af tingbogen som indfriet den 23. november 1937.

Familien Kristensen i julen 1936. Fra venstre Marie, Bent, Kai, Rigmor og Martin.

Allerede i oktober 1931 udnyttede Martin Kristensen den nævnte tilladelse til at optage et tillægslån på 3.700 kr. og gik i gang med at modernisere Damgaard, idet den gamle stald mod øst erstattedes af en nybygget grundmuret, kalket cementstensbygning, rummende såvel stald som lade. En mindre trempel øgede loftsrummets højde til opbevaring af stråfoder og utærsket korn. Der opsattes brandsikkert loft i form af såkaldt baumadæk og taget blev lagt af bølgeblik. Stalden målte 17 x 9,5 meter. Murerarbejdet udførtes af muremester Christian Nissen, Randbøldal.

Dræningskort for englodden 1941.

I 1941 fik Martin Christensen drænet den tilbageværende del af englodden gennem Det Danske Hedeselskab. Denne englod var beliggende omkring halvvejs fra fabrikken i Randbøldal nedstrøms til Bindeballe Mølle på vestsiden af Vejle å. Den havde matrikelnummer 2f ligesom gården. Samme år tilførtes jorden på Damgaard mergel, som blev finansieret gennem et mergellån.

Flougslund den 6/9 1941.

Mergellaanet kan udbetales naar der betales i
Gebyr 2 Kr. for hver 25 Kr. af Restgelden.

Restgæld nu er	516,62 Kr.
Gebyr	41,00
Renters Renter	0,65
Ialt.	<u>558,27 Kr.</u>

Med Hilsen.

Martin Christensen

Notits om udbetaling af det nævnte mergellån.

Kvoteordninger er ikke noget nyt fænomen.

I 1942 byggede Martin Kristensen nyt rødstensstuehus til Damgaard på den nordlige del af gårdspladsen, 11,3 x 9,5 meter. Det gamle stråtækte bindingsværksstuehus, som lå i den sydlige del af gårdspladsen, var efter sigende smittekilde til tuberkulose, hvilket var en af grundene til at bygge nyt. Huset stod endnu, da ejendommen blev beslaglagt af tyskerne, men blev nedrevet i 1949 kort efter at Sv. Aa. Jensen havde overtaget Damgaard. Da var det ruin. Hjørnesyldstenene ses dog endnu på gårdspladsen.

Jævnfør brandforsikringspolice af 17. december 1941 var det gamle hus 14,5 meter lang og 5,5 meter bred med en loftshøjde på 2,0 meter

Marie og Martin Kristensen på gårdspladsen først i 1930'erne. Martin sidder i sin mælkejungetransportvogn
Bemærk at bygningerne er de oprindelige fra 1796.

Martin Kristensens familie:

Martin Kristensen født i Skovbjerg, Sdr. Felding	10/2 1908
Død i Sdr. Bjert ved Kolding	19/10 1984

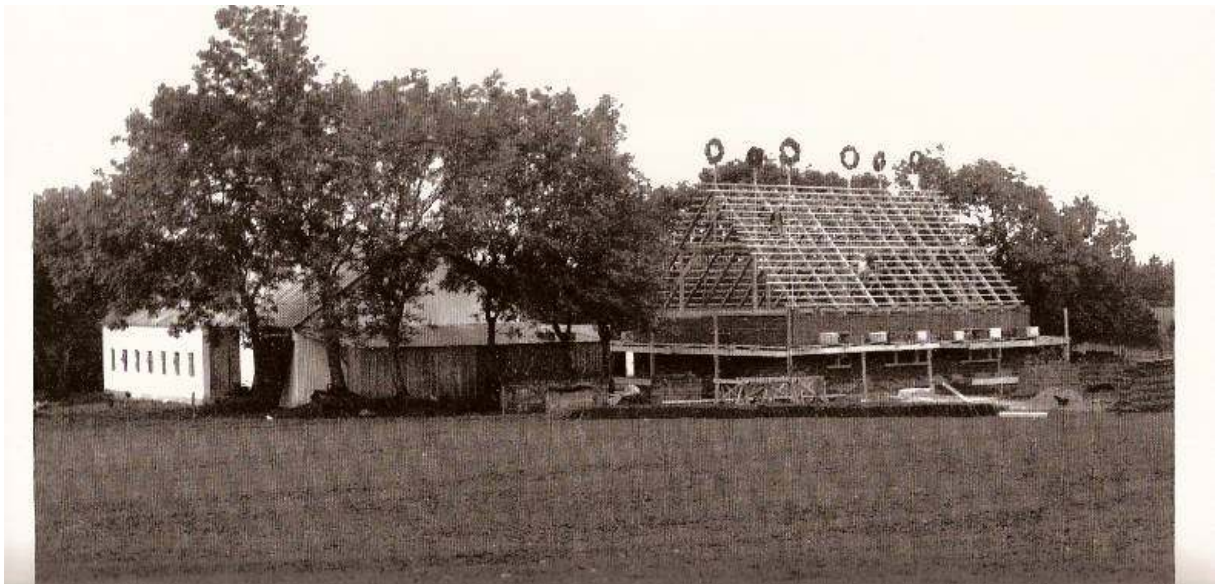
Marie Kristensen født Madsen i Øster Nykirke	8/2 1904
Død i Bække	19/4 1960

Kai Kristensen født på Damgaard i Randbøl	30/1 1931
---	-----------

Rigmor Kristensen født på Damgaard i Randbøl	14/6 1934
Død i Lunderskov	9/8 1975

Bent Kristensen født på Damgaard i Randbøl	31/1 1936
--	-----------

Bent Kristensen og hans hustru Anna ejer i dag den ejendom på Stavshedevej 47, Bække, som forældrene købte under krigen da de måtte forlade Damgaard.

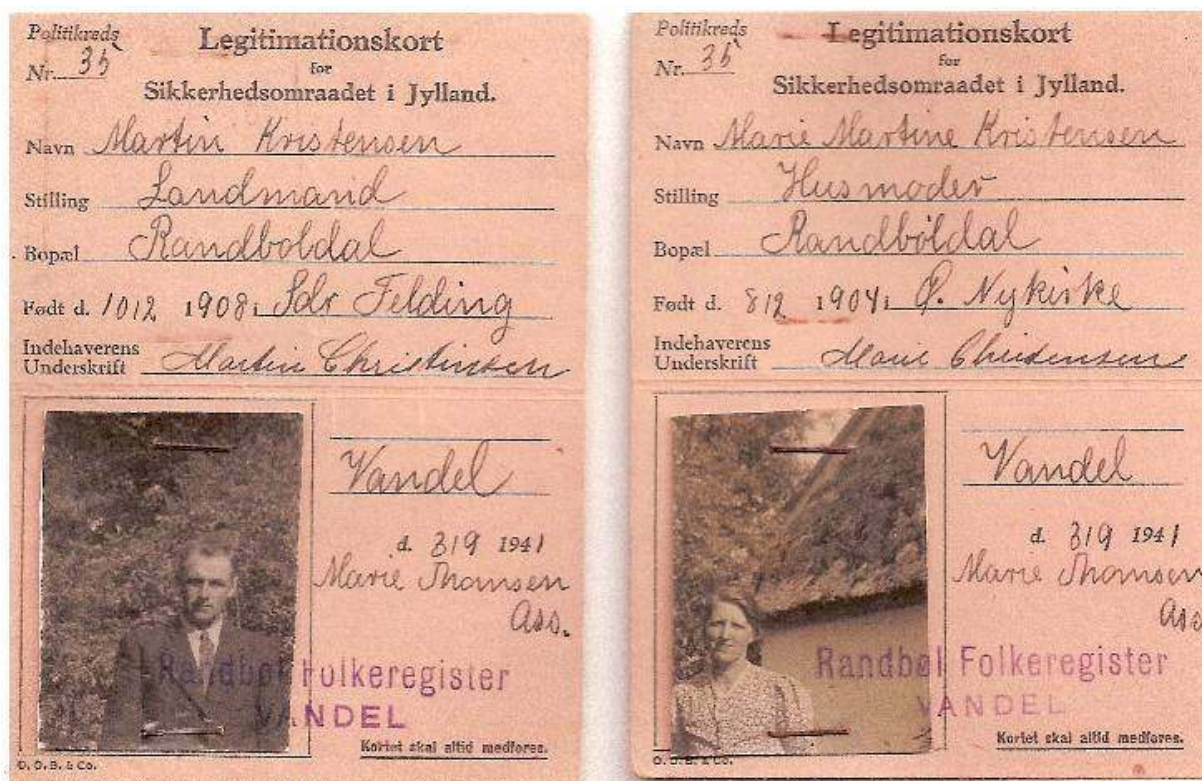

Der er rejsegilde på Damgaard 1942. På taget ses Martin Kristensens tre børn. Øverst Kai og derunder sammen Rigmor og Bent.

Rejsegildet set fra staldsiden. Stalden ses som Martin Kristensen byggede den i 1932 med møddingsmuren foran. Stalden med laden til højre var da 16 meter lang (indvendigt) og 9,5 meter bred. Svend Aage Jensen forlængede den i 1952 med 9 meter til den skikkelse den ses i dag. Mellem træerne til venstre anes det gamle stråtækte stuehus og mellem træerne og stalden ses den vestre længe med hestestald og svinehus. Den voksne person som står op ad gavlen er sandsynligvis Marie Kristensen med hendes tre børn. Det fjerde barn vides ikke hvem er, men den unge pige til højre ser ud til at være Stinne Andreassen fra nabogården Højgaard. Kai Kristensen fortæller, at det store træ midt i billedet var et pæretræ podet med tre sorter pærer og som altid gav rigtigt mange pærer hvert år. Det lille træhus til højre for møddingsmuren var et kyllingehus. Det

kunne opvarmes ved hjælp af en tørvefyret ovn med kyllingemoder, som man på billedet kan se den tynde skorsten fra. Det var Marie Kristensen som passede disse kyllinger og Kai Kristensen fortæller, at indtjeningen herfra næsten kunne række til husholdningen et helt år.

Der blev krig medens Martin Kristensen med familie boede på Damgaard.

1943

Besættelsen.

Martin Kristensen og hans familie fik desværre ikke megen glæde ud af deres nybyggede stuehus.

Fra omkring oktober 1943 og et par måneder frem kørte Stellvertretende Baurat (Vicebygningsinspektør) Hermann Süling fra de tyske besættelsestropper rundt i området syd for Vandel og gjorde notater om og fotograferede de huse og ejendomme, der lå i det område, hvor tyskerne ville bygge Fliegerhorst Vandel (Flyveplads Vandel).

I november gik turen til Damgaard, som inspektøren tildelte nr. 68.

Som vi ser af optegnelserne, var gården firelænget med det kun ét år gamle stuehus mod nord, opmålt til 7x9 meter med teglstenstag. (Opmålingen var nu ikke helt korrekt, for huset måler vitterligt 8x11 meter). Man ser tillige husets ruminddeling, så den gode mand må have været inden døre. Overfor mod syd ses det gamle stråtækkede stuehus, som her beskrives som ringe.

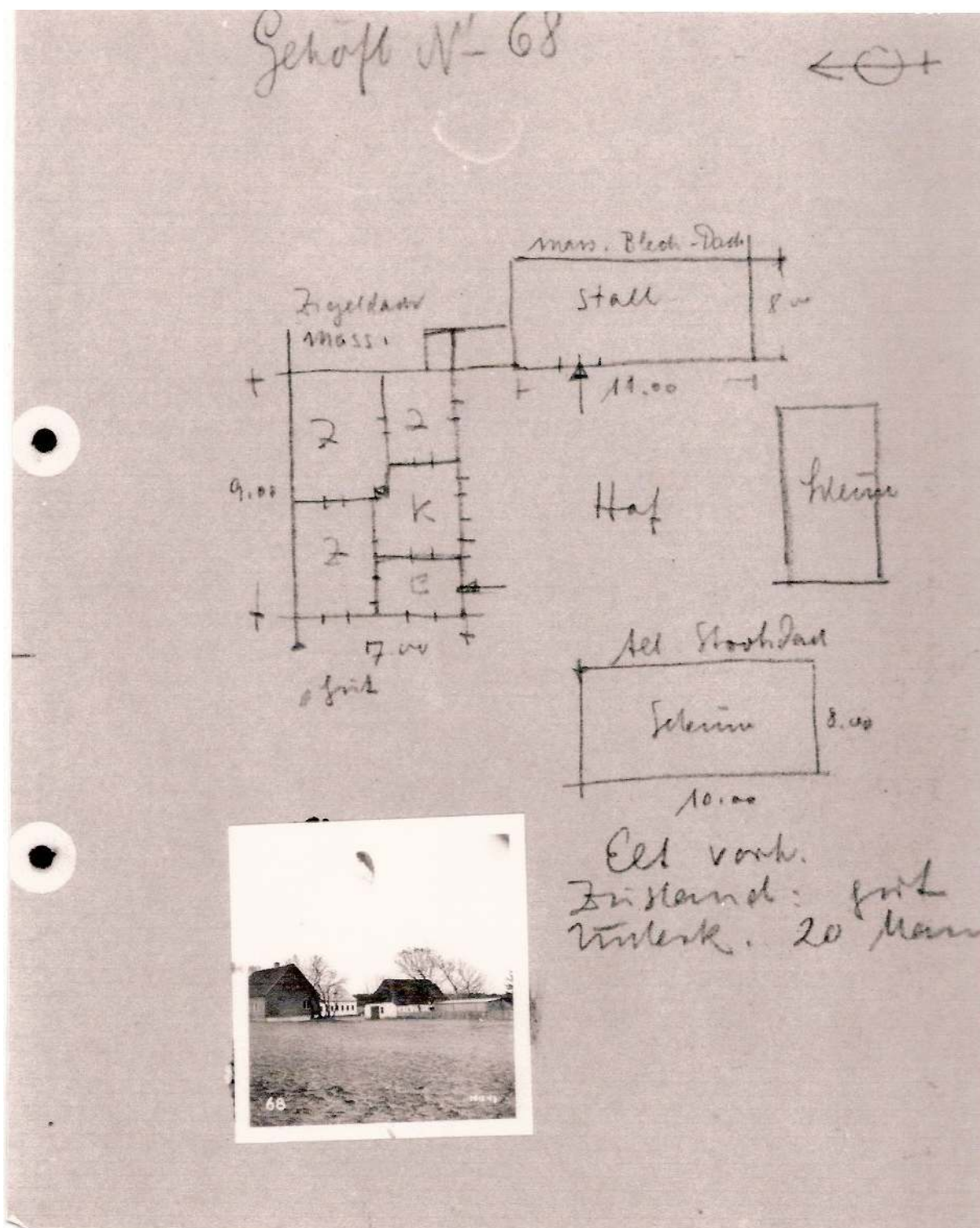
Mod vest ses et gammelt svinehus 14,4 x 5,55 meter med stråtag. Der havde tidligere været hestestald i denne bygning. Mod øst findes stalden 8x11 meter med bliktag og en mindre tilbygning, som forbinder længen med stuehuset.

På billedet ses mod vest en mindre bygning med fladt tag, som ikke er med på Hermann Sülings skitse. Her var hønsehus og brænde- tørveskur, som jf.

brandforsikringspolicen målte 9,5 x 4,1 meter. Han noterede desuden, at der var plads til 20 mand på gården.

Damgaards oprindelige stuehus set fra nord.

Herman Sülings skitse over Damgaard fra november 1943.

Der blev indkvarteret tyske officerer i stuehuset, som indvendigt blev malet i tyske farver blå, gule og brune. De ses endnu under tapetet i nogle af rummene.

Der blev installeret ekstra kakkellovne i flere af rummene. Det kan ses den dag i dag, hvor de tilhørende røgaftræk har været ført ud gennem husmuren.

Det af tyskerne tildelte nummer blev malet med sort maling på de huse og ejendomme, som blev beslaglagt. På Damgaard var nr. 68 malet på vestvæggen af laden tæt op mod den store port, som også findes i dag.

Ude i marken er der også mindelser fra den tid, idet der ligger en flyverdækning i det sydvestlige hjørne af Damgaards marker op mod det sydlige skel. På den sydlige side af skellet, på naboens mark, findes tilsvarende to flyverdækninger, som hører sammen med førnævnte til samme gruppe af i alt tre. Der var tilkørsel til disse flyverdækninger fra rullebanen, som blev bygget i vejforløbet mellem Randbøl og Frederikshåb. Tilkørslerne var funderet med de såkaldte Clausensten.

Det skal for en ordens skyld understreges, at det var den danske stat som gennemførte beslaglæggelsen af ejendommene i området og udrede erstatning til ejerne. Det skete ganske vist under det såkaldte Departementchefstyre, eftersom den danske regering den 29. august 1943 nægtede at fortsætte samarbejdet med den tyske besættelsesmagt og trak sig tilbage. Det var således statsadministrationens embedsmænd, som herefter styrede landet resten af besættelsestiden. De refererede direkte til kongen, Kong Christian X, som derved udøvede det politiske styre af landet, i øvrigt ikke til udelt tilfredshed i alle kredse. 4. september s.å. udarbejdede tyskerne en forordning, der gav dem selv ret til at beslaglægge bygninger og grunde i Danmark, for at fremme deres arbejde her i landet. Allerede fra 1940, havde amtmændene efter skrivelse fra indenrigsministeriet dog haft retningslinier for, hvorledes beslaglæggelser skulle finde sted, så de kom til at udføre dette arbejde i praksis, heri inkluderet fastsættelse af erstatningernes størrelse. Her spillede stiftamtmand Peder Herschend en betydelig rolle fra sit kontor i Silkeborg (Silkeborg Tuberkulosesanatorium), som var placeret ved det tyske hovedkvarter (Silkeborg Bad) med den øverstbefalende for de tyske tropper i Danmark (Dr. Best). Herschend fungerede her som centraladministrationens forlængede arm i mange anliggender. Et arbejde som ikke blev mindre efter Politiets opløsning den 19. september 1944.

I juli-august 1944 oprettedes særlige vurderingskommisioner, der på amtsplan skulle holde styr på udbetaling af erstatninger for beslaglagt ejendom.

Det blev i øvrigt pålagt de stedlige politimestre, at give meddelelse til lodsejere, som skulle have deres ejendom eksproprieret. Det blev imidlertid de lokale sognefogeder, som fik den ubehagelige opgave på Vandel egnen.

Beslaglæggelsen af Damgaard udmøntedes i første omgang gennem et beslaglæggelsesdekret nr. 865 af 7. januar 1944, som forelå såvel på dansk som på tysk med henvisning til førnævnte forordning af 4. september 1943. Dette fulgtes op af en lejekontrakt udfærdiget den 9. marts 1944 mellem det Tyske Rige (Rigsfiskus, Luftfahrt) repræsenteret ved Luftgaukommando XI-Verwaltungsausschuss Dänemark (D.T.R.) ved Oberfeldzahlmeister Taubert og landmand Martin Christensen og hustru Marie Christensen. Kontrakten var gældende fra 9. marts 1944 til 1. april 1945. Udlejeren måtte dog blive boende på ejendommen til 15. februar 1944. Familien Kristensen blev dog boende til den 14. marts 1944, da også mange andre familier i omegnen måtte forlade deres hjem på grund af flyvepladsbyggeriet.

Lejeafgiften for hele perioden var "aftalt" til 31.500 kr. samt 500 kr. i flyttegodtgørelse. Til gengæld skulle Martin Christensen indfri al gæld på ejendommen. Vurderingssummen var da på 15.000 kr.

I lejekontrakten forbeholder D.T.R. sig ret til når som helst, at lade Amtmanden over Vejle Amt eller dennes stedfortræder overdrage eller tilskøde ejendommen til den danske stat uden yderligere vederlag.

Dette skete da også, men dog først efter befrielsen ved tinglysning af 15. november 1946. Underskrevet af den navnkundige amtmand for Vejle Amt P. Herschend.

Martin Kristensen med familie flyttede til Kragelund ved Bække, hvor de købte en anden ejendom.

Alt i alt må man sige, at Martin Kristensen fik udrettet en hel del i de 14 år han ejede Damgaard. På trods af 1930-ernes krisetid formåede han at bygge både ny stald med lade og nyt stuehus. Desuden havde han anskaffet sig en, efter den tids normer, velassorteret maskinpark, hvilket ses ud fra opgørelserne i forbindelse med besættelsen. Besætningen var derimod næsten af uforandret størrelse fra overtagelsen i 1930.

Fortegnelse over kopier af dokumenter m.v. og bemærkninger hertil.

- Skøde af 1. februar 1930. Den originale genpart findes på Landsarkivet for Nørrejylland.
- Pantebrev af 1. februar 1930. Aflyst 20. JAN 1938. Originalen og pantebrevets tilføjelse af 26. oktober 1931 findes hos Kai Kristensen.
- Brandforsikringspolice for gårdens bygninger i Den almindelige Brandforsikring af 1792 udstedt i anledning af opførelsen af det nye stuehus. Bemærk den samlede forsikringssum på 30.300 kr. heraf 12.000 kr. for det nye stuehus.
- Brandforsikringspapirer for gårdens løsøre i Vejle Amts yngre Brandforsikring. Originalerne til begge brandforsikringspolicer beror hos Kai Kristensen.
- Beslaglæggelsesdekret af 7. januar 1944 på såvel tysk som dansk. Originalerne beror hos Kai Kristensen.
- To private breve til Martin Kristensen fra hans far Henning Kristensen, Skovbjerg af h.h.v. 21/2 og 10/3 1944 med såvel rådgivning som økonomisk bistand foranlediget af den tyske beslaglæggelse af Damgaard. Brevene er venligst udlånt af Kai Kristensen.
- Ufuldstændig kladde til den senere viste lejekontrakt med tilhørende inventarfortegnelse. Originalen beror hos Kai Kristensen.
- Fortegnelse over besætning og redskabssamling på ejendommen med påført værdiansættelse. Originalen beror hos Kai Kristensen.
- Lejekontrakt af 9/3 1944 mellem det Tyske Rige og landmand Martin Kristensen omhandlende Damgaard. Bemærk at kontrakten er underskrevet på den nye ejendom i Kragelund. Originalen findes på Landsarkivet for Nørrejylland.
- Opgørelser af h.h.v. 17. august og 23. december 1944 udvisende afregning og omkostninger i forbindelse med afhændelsen af Damgaard. Læg mærke til erstatningssummen på 38.561,25 kr. Bemærk ligeledes aflysningen af et

skadesløsbrev udstedt til proprietær Kr. Skou, Øster Grundet, som hjalp familien med at købe ejendommen i Kragelund. De originale opgørelser findes hos Kai Kristensen.

- Ekstrakt-Genpart af tinglysning af 20. november 1946 hvorved Den Danske Stat overtager ejendommen matr. nr. 2f. Bemærk den senere påtegning (øverst) af 9/2 1950, hvor Karl Sørensens ejendoms jord tillægges Damgaard og denne skifter matr. nr. til 3d. Fra Landsarkivet for Nørrejylland.
- Indenrigsministeriets Afviklingsudvalg af 16-5-1945, Registrering Vejle og Ribe Amter, Beskrivelse af Flyveplads Vandel. Bemærk vederlagets størrelse og sammenlign med ovennævnte 38.561,25 kr. Der er noget som ikke stemmer. Kilde Egnsmuseum Vandel.

Dr. jur. Clausen.
Landsretssagfører.
Haderslev.

7 Forbindelse med Ejendomsretten
af. D. D. overdraget Landmand Martin Christensen
Daldorff under "Garanti" for Fejlsfrihed til D. T. R.,
Repræsentant med Oberstløjtnantens Tænk, medfører
specificerede levende og døde Beslag, således at
det i Dag skaar for D. T. R.'s Regning og Risiko:

2 Høns, 8 Køn af Kalvekødder, 1 Køl, 3 Fiskekødder,
1 Lø med Grise, 65 Fåns.
- 1 Tørskenevte, 1 Høns, 1 Elektriskmotor,
1/2 Løvhinder 1 Løsmaskine 1 enkelt Køl,
1 dobbelt Køl, 1 Udvaskemaskine, 1 Lødder, 1
1 Fjederlandske, 1 Løvhinder, 1 Løvhinder m. Grude,
1 Tørskenevte, 1 dobbelt Rødder, 1 enkelt Rødder,
1 Rødder, 2 Rødder, 1 Løvhinder, 1 Løvhinder,
3 Transportkødder, 1 Løvhinder, 1 Løvhinder,
2 Løvhinder, 1 Løvhinder, 1 Løvhinder, 1 Løvhinder,
1 Løvhinder, 1 Løvhinder, 1 Løvhinder.

for: Nr. 19415

hans levende og døde i Ejendomsretten
afslutte Høns

Inddraget af Overdraget for Høns og
samtlig med Ejendomsretten

Høns

Viderby

Kladde til lejekontraktens løsefortegnelse.

O v e r s æ t t e l s e .

Intendanten
hos den Øverstbefalende for
de tyske Tropper i Danmark.
(Bedarfsstølle)

København, den 7. Januar 1944

Abt. IVa (III,6) Az.: 63 n 16 Bø/ Daldover By

Beslaglæggelsesdekret Nr. 865

i Medfør af Forordning af 4.9.1943 fra den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark vedrørende Beslaglæggelse af Bygninger og Grundstykker.

Den Dem tilhørende i Daldover By
Matr.Nr.: 2 f

Størrelse:

beliggende Ejendom, landbrugsmæssigt Inventar (efter nærmere Overenskomst med Luftvaabnet) er i Henhold til § 1 i ovennævnte Forordning fra og med dette Dekrets Udlevering beslaglagt til Fordel for den tyske Værnemagt, Generalen for Luftvaabnet i Danmark.

De har at afholde Dem fra enhver Disposition over den beslaglagte Ejendom (jfr. § 2 i ovennævnte Forordning).

I Henhold til § 4 i ovennævnte Forordning har De Ret til at stille Krav om Godtgørelse eller Erstatning for den beslaglagte Ejendom. Andragende om Godtgørelse eller Erstatning vil være at indsende til "Udenrigsministeriets Kommitterede i Industrisager", Adresse: Vestre Boulevard 20, København, og skal indeholde nøjagtige Oplysninger om løbende Udgifter til periodiske Ydelser, saasom Skatter og Forsikringer, og endvidere Oplysninger om Tab ved Afbrydelsen af Ejendommens Udnyttelse, d.v.s. det Tab, der er begrundet i Bortfald af Indtægter som Følge af Beslaglæggelsen.

Godtgørelsens eller Erstatningens Fastsættelse sker ligesom hidtil i Overensstemmelse med de danske Bestemmelser om Priskontrol (jfr. det danske Indenrigsministeriums Bekendtgørelse af 1.12.1942) ved Generalen for Luftvaabnet i Danmark.

I Tilfælde af, at Inventar overtages, skal De opsætte en Inventarfortegnelse i 2 Eksemplarer, hvilken Fortegnelse vil være at medunderskrive af Dem.

Rømningen af de beslaglagte Ejendomme vil blive gennemført inden

Det nøjagtige Rømningstidspunkt vil blive fastsat af Generalen for Luftvaabnet i Danmark.

For Rigtigheden:
Underskrift.
Oberzahlmeister

(sign.) Dr. Dreessen.

Hr. Martin Christensen,
Daldover By.

Beslaglæggelsesdekretet som også findes på tysk.

1945.

Tiden efter besættelses kan virke noget diffus. Ikke sært, når man påtænker det store område, som var berørt af den tyske besættelse her på egnen. 78 beboelseshuse og 88 landbrugsejendomme var beslaglagt, heraf en del nedbrudte, andre voldsomt beskadiget og hele Vandel by var rømmet for beboere. Den 16. maj 1945 nedsatte indenrigsministeriet et afviklingsudvalg til at tage sig af, hvorledes området skulle føres tilbage til normale tilstande. Dette arbejde tog megen lang tid, især set fra lokalbefolkningens side. Eksempelvis var sagen om, at flytte tilbage til Vandel by endnu ikke afgjort i januar måned 1946.

Den danske stat forestod landbrugsjordenes drift i området under besættelsen gennem forvaltere fordelt på flere gårde på flyvepladsens område. Således var ansat en overordnet inspektør ved navn Caspersen, som residerede på Karlsmindegården, matr.nr. 2d af Vandel, hvor der senere blev indrettet hovedkvarter for Flyvestation Vandel. Caspersen købte senere Refsgårdslund nord for Egtved.

En forvalter Petersen boende på Vestengaard stod for driften af de vestlige jorder.

Fra Dusenborg drev forvalter Påske jorden derfra, samt Martin Madsens ejendom og Damgaard.

Denne ordning af landbrugsjordens drift i området fortsatte indtil de tidligere ejere kom tilbage til deres ejendomme. Men nogle af de tidligere ejere kom af den ene eller anden grund ikke tilbage og her solgtes ejendommene til anden side på forskellige tidspunkter. Eksempelvis købte Martin Madsen naboejendommen mod syd i 1947. Andre solgtes så sent som i 1949.

Heriblandt var Damgaard, som Sv. Aa. Jensen købte.

Samtidigt blev der bestemt hvilke arealer, der skulle høre under den påtænkte danske militære flyvestation i området, som senere fik navnet Flyvestation Vandel. Disse arealer forpagtedes ud til nye forpagtere i 1950.

Fra befrielsen og indtil huse og ejendomme blev overtaget enten af deres tidligere ejere eller af nye, blev nogle af husene lejet ud.

Dette var gældende for Damgaard.

Her boede Svend Sørensen og hans kone Gerda i perioden december 1944 ?? til december 1946, medens han var fodermester på Højgaard. Dette er fortalt af deres søn, Søren L. Sørensen, som er født på Damgaard den 7. februar 1946.

Han har fortalt, at han var cirka ti måneder gammel, da familien flyttede fra Damgaard og at han mener, at hans forældre boede her i cirka to år. Herfra er ovennævnte tidsrum konstrueret.

1949

Svend Aage Jensen.

Den 1. april 1949 overtog Svend Aage Dyrvig Jensen den fuldstændig tomme ejendom af Landbrugsministeriets Jordfond. Det tilhørende skøde foreligger dog først den 13. juli 1951.

Svend Aage Dyrvig Jensen, født 28. februar 1925, kom fra Ravnholt ved Gesten som søn af Kirstine og Søren Madsen Dyrvig Jensen.

Damgaard betegnes her som matr.nr. 3d, Daldover by, Randbøl Sogn, skyldsæt for hartkorn 6 skp. 3 fdk. 0½ alb. Og med halvårlig tiendeydelse 4 kr. 36 øre.

Ejendommens størrelse angives til 29.9934 ha, heraf vej 420 kvm.

Købesum 24.000 kr. Hertil bemærkes som anført i skødet: "Til dækning af førnævnte købesum og til opførelse af yderligere bygninger for et beløb af 13.700 kr. er der bevilget et byggelån af jordfonden stort 37.700 kr."

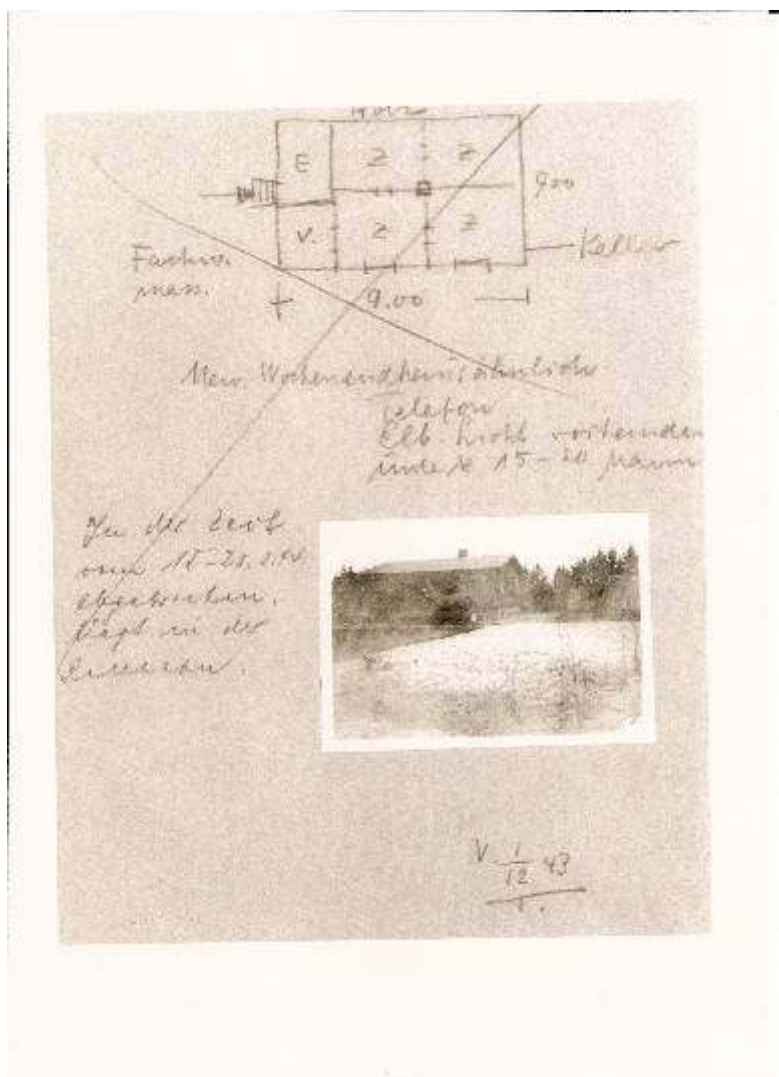
Købet skete efter reglerne i statshusmandsloven af 9. juni 1948 på jordrentevilkår.

Læg mærke til. at ejendommen nu var blevet næsten dobbelt så stor som før den tyske besættelse og at matrikelnummeret er ændret fra 2f til 3d.

Arealforøgelsen skyldes hovedsageligt, at jordtilliggendet fra ejendommen matr.nr. 3d, som før tyskernes beslaglæggelse tilhørte Karl Sørensen, er tillagt Damgaard, idet Karl Sørensens ejendom blev nedbrudt i forbindelse med flyvepladsbyggeriet. Den lå hvor nu den gamle rullebane befinder sig ud for indkørslen til Damgaard. I hjørnet her ses endnu rester af den tilhørende have i en beplantning med nogle få høje træer fra dengang.

Karl Sørensen havde i øvrigt kun ejet ejendommen siden 1940, hvor han købte den af Jens Chr. Jacobsen, som havde ejet den siden 1907. Jens Chr.

Jacobsen opførte derefter et bjælkehus et par hundrede meter syd for sin tidligere ejendom. Dette bjælkehus måtte også vige for tyskernes rullebane og huset blev derfor brækket ned og genopført i Randbøldal.

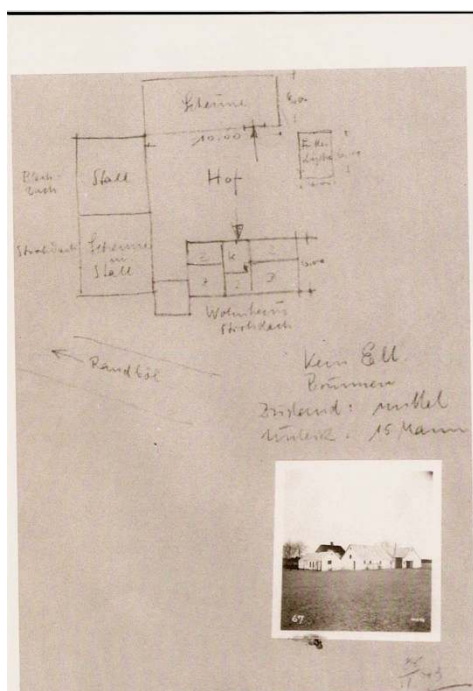
Jens Chr. Jacobsens bjælkehus som blev flyttet til Randbøldal.

Nævnte Karl Sørensen og hustruen Signe havde indtil 1940 været Damgaards nabo mod syd i ejendommen som i dag bebos af Svend Munk-Andersen og Minna. Karl Sørensen solgte til sin svigersøn Harry Nørregaard, som også måtte fraflytte gården på grund af besættelsen. Karl Sørensen flyttede først til Ringgive på en landejendom, men kom ret hurtigt tilbage og købte, som nævnt, Jens Chr. Jacobsen's ejendom. Efter beslaglæggelsen af ejendommen flyttede Signe og Karl Sørensen til Vejen.

Sv. Aa. Jensen fortæller en pudsig episode om Karl Sørensen. Engang da Sv. Aage kørte i marken så han en bil holde på den gamle rullebane ud for den gamle have, hvor Karl Sørensens ejendom havde ligget. Der gik et par personer rundt i denne gamle have og samlede æbler op fra nogle af de derværende gamle æbletræer. Sv. Aage kørte hen og spurgte hvad de lavede der. De besøgende svarede, at de engang havde boet der og at Karl Sørensen, som var dårligt gående sad henne i bilen. Han råbte til Sv. Aage "Det er mit – det er mit". Sv. Aage mente nu at han retmæssigt havde købt den gamle have sammen med Damgaard, men Karl Sørensen svarede, at han aldrig var blevet færdig med at gøre op med tyskerne, for han havde fået alt for lidt for sin ejendom. Sådan er der så meget.

Bygningerne på Karl Sørensen's ejendom (den ved den gamle have) var i middel stand, noterede tidligere nævnte Stellvertretende Baurat

(Vicebygningsinspektør) Hermann Süling på sin rundtur i 1943. Han gav ejendommen nr. 67. Der var ingen elektricitet. Stuehuset havde stråtag og Süling mente, at der var plads til 15 mand. Det lå med facaden mod vest ud mod vejen til Randbøl og målte 6x9 meter. Stalden som ses på billedet til højre for stuehuset, var delt i to, dels til kreaturer med bliktag, dels til svin med stråtag. Laden mod øst var den største bygning på 8x10 m. Den havde bliktag. Optegnelserne er dateret til 28/11 1943.

Herman Sülings skitse over Karl Sørensens ejendom, som lå ved "den gamle have" ved rullebanen.

Sammen med arealet fra denne ejendom medfulgte også en englod på en lille tønde land, beliggende en 3-400 meter nedstrøms ad Vejle å fra den under Martin Christensen nævnte englod. Der var således nu to stykker eng til Damgaard.

Sv. Aa. Jensen afhændede dog det sidstnævnte stykke eng i 1952 til skovejer J. Howard Grøn for 800,00 kr.

Også den englod, som oprindeligt hørte til gården, blev solgt. Skovejer Grøn havde gennem sin skovfoged Olsen, presset på i en årrække for at få lov at købe engen og i 1962 lykkedes det mod en pris af 5000,00 kr. plus tre kubikmeter grantræ opskåret i brædder. Det var så god en pris dengang, at Grøn kviede sig meget herved.

Svend Aage Jensen giftede sig den 26. juli 1952 med Kamma Charlotte Sørensen, født 19. juni 1930 i Esbjerg. Hun kom fra Randbøldal, datter af smed Christian Ingvard Sørensen og hustru Inger Marie Hatting, født Christensen.

De har følgende børn:

Hanne Damgaard Jensen	født 25/12 1952
Birthe Dyrvig Jensen	født 27/3 1956

Jytte Damgaard Jensen født 31/3 1958
Erik Damgaard Dyrvig Jensen født 14/2 1963

Kamma og Sv. Aage Jensens bryllup fejredes hos Kamma's forældre i Randbøldal. De ses her foran forældrenes hus, som tillige rummede smedie.

Vi er så heldige, at Svend Aage Jensen den dag i dag, uanset vejret, cykler ud på Damgaard hver formiddag fra Vandel, hvor han og Kamma bor i en andelsbolig. Her får hunde og katte deres madpakker og Sv. Aage er aldrig bange for at give et nap med, når behov opstår eller give et godt råd i ny og næ. Desuden er han en god fortæller, har en rigtig god hukommelse og stor almen viden. Vi har derfor formået ham til selv at berette om sine og familiens 42 år på Damgaard i det efterfølgende.

Til venstre Otto og Jytte foran sommerhuset omkring 1970. Til højre Anna og Otto inde i bybussen august 1987.

Foruden disse næsten daglige besøg, som vi på Damgaard sætter megen stor pris på, holder Kamma og Sv. Aage til i "sommerhuset" om sommeren, samt står for driften af Damgaards køkkenhave.

Det sker at Kamma overnatter i sommerhuset fra tid til anden. Sommerhuset begyndte med parkering af en udrangeret bybus fra Karl Hansen's Busser i Vejle, som ved egen kraft blev kørt op i den lille skov sydøst for Damgaard den 3/8 1967. Dette skete ved mellemkomst af vennerne Otto og Grethe Hansen som havde købt bussen for 1400 kr. og som til gennem mange somre holdt til i bussen. Efterhånden blev bybussen udvidet ved knopskydning og der blev indlagt elektricitet, vand og toilet.

Sommerhuset anno 2004.

Uagtet Sv. Aa. Jensens egen beretning, vil vi tillade os at ridse begivenheder og træk fra livet på gården op som supplement til Svends fortælling.

Som det fremgår af nævnte beretning, hastede med at få jorden på Damgaard tilstået efter Sv. Aa. Jensens overtagelse.

Eftersom gården var fuldstændigt tom for alting, måtte Sv. Aage ud at skaffe sig nogle markredskaber. På et par gårde i nærheden, herunder Vestengaard sydvest for Vandel, var opmagasineret en del af de landbrugsredskaber, som var blevet efterladt på nogle af ejendommene, som var blevet beslaglagt i forbindelse med flyvepladsbyggeriet. Her skaffede Sv. Aage sig sine første få markredskaber, så han kunne gå i gang med markarbejdet. Han havde fået en hest med til ejendommen af sin far og havde dertil købt en mere som trækraft. Efter nogen tid ændrede han adgangsvejen til gården, så den blev mere direkte og lige fra "rullebanen" og stik øst til Damgaard.

Landbruget blev i de første mange år drevet som et traditionelt alsidigt familiebrug, som det var almindeligt i perioden 1950-80 med køer, grise og høns, foruden diverse kæledyr. Markdriften var indrettet herefter med sædskifte vekslende mellem korn, rug, byg og havre, kål- og sukkerroer, samt græsmarksafgrøder til besætningen. I en periode var der hele 60 kreaturer på gården. Dette var det traditionelle 6-marks sædskifte, som var almindeligt på de fleste familiebrug på den tid. Trækkraften til markarbejdet bestod indtil 1961 af to heste, i begyndelsen af belgierrace, senere oldenborgere. Der blev jævnligt avlet føl på hestene. Hestene afløstes af den legendariske grå Ferguson traktor i 1961, med tilhørende redskaber. Samme tid købtes en traktordrevet selvbinder. Traktoren medførte en stor lettelse i markarbejdet.

Selvbinderen afløstes allerede i 1966 af en bugseret mejetærsker. Svend høstede altid sine afgrøder selv. Indtil anskaffelsen af mejetærskeren foregik tærskningen af kornet i laden. Tærskeværket var et 18 tommers Dronningborg, en såkaldt helrenser med såvel avnblæser som halmpresser. Senere købtes et Nordsten tærskeværk med tilhørende halmpresser i stål. Som det ses af et luftfoto af gården fra 1964, brugtes denne presser også til at presse og skubbe hø op på høloftet over stalden.

Mens vi er ved høstarbejdet, fortæller Svend hvorledes avlen på gården med tiden blev større, hovedsageligt på grund af bedre gødskning med såvel kunstgødning som staldgødning. Til den første høst han foretog på Damgaard i 1948 gik der tre og en halv rulle bindegarn til selvbinderen. Den sidste høst med selvbinder inden anskaffelsen af førnævnte mejetærsker, krævede derimod hele femten ruller bindegarn.

Dagsorden for generalforsamlingen, som afholdes fredag den 4. marts 1960 kl. 14.00 pr. i Arbejdernes Forsamlingsbygning, Vejle

1. Meddelelse om forrettningens gang i det forløbne år.
2. Fremlæggelse af det reviderede regnskab for året 1959.
3. Vedtægtsændring (teknisk art): „Foruden under firma-
navnet 'Vejle og Omegns Andels-Svineslagteri' drives
virksomheden under firmanavnet 'Tulip Brand Factory -
cooperativ meat packer' saaledes, at disse 2 firmanavne
kan bruges hver for sig eller sammen*.
4. Valg af 3 bestyrelsesmedlemmer. Fratrædende er:
Jakob Grøndal, Sejrup. (Ønsker ikke genvalg).
Johannes Jensen, Rugsted.
Johannes Andersen, L. Velling.
5. Meddelelse om udfaldet af valgene til repræsentantskabet.
6. Valg af revisor. Fratrædende er:
Christian Land, Jerlev.
7. Eventuelt.

P. B. V.
Jakob Grøndal,
formand.

NB. I henhold til lovene kan ingen andelshaver afgive
mere end een stemme.

VEJLE OG OMEGNS ANDELS-SVINESLAGTERI

DRIFTSREGNSKAB FOR ÅRET 1959 (50. REGNSKABSÅR)

Dette regnskab benyttes som adgangskort til general-
forsamlingen — Dagsorden findes paa bagsiden.

Oplysninger til regnskabet.

Slagtningerne.

Januar	15493 svin	Juli	19937 svin
Februar	15935 "	August	15619 "
Marts	18708 "	September	21070 "
April	15584 "	Oktober	18657 "
Maj	16169 "	November	18392 "
Juni	16076 "	December	24820 "

Ialt: 216.460 svin.

Gennemsnitsvægten for samtlige andelssvin 62,65 kg.
Gennemsnitsprisen incl. afskrivninger, kørepenge og
overskud pr. kg 426,94 øre eller kr. 267,49 pr. gris.

Andelshavere.

Af 5921 andelshavere har 4739 andelshavere leveret svin
i 1959. Leveringen pr. andelshaver har været 45,68 stk. Der
er i 1959 indmeldt 95 nye andelshavere, og der har været
201 ejendomsoverdragelser.

Statistik.

Af den samlede slagtning er ialt:	
Godkendt for eksport	202.331 svin eller 94,63 pct.
Nægtet godkendelse	10.493 " " 4,91 pct.
Totalt kasserede	996 " " 0,46 pct.
	213.820 svin eller 100,00 pct.

Døde	125 "
Retur til andelshavere	2.515 "

Ialt ... 216.460 svin.

Af affaldsdele og hele svin er ialt kasseret for kr. 67.267,72,
hvilket svarer til 31,08 øre pr. gris.

Klassificeringen.

1. Klasse	173.954 stk.	85,03 pct.
2. "	27.569 "	13,47 "
3. "	2.871 "	1,40 "
1 L. "	209 "	0,10 "
	204.603 stk.	100,00 pct.

Kreaturslagteriet.

Der er modtaget: 9.395 kreaturer
17.214 fedekalve
3.346 spædekcalve
153 får og lam
325 heste og føl
Ialt.. 30.436 dyr

Statistik.

	Amtal svin	Gennemsn. vægt pr. kg	Udgift i øre pr. svin	Efterbetaling i øre pr. kg
1910	35543	107,15	338,80	7,60
1911	41876	92,82	316,36	6,50
1912	48080	101,21	357,01	6,00
1913	42249	113,46	376,49	5,00
1914	52986	107,44	339,04	4,50
1915	53388	153,93	495,66	10,00
1916	42960	181,54	554,79	10,00
1917	47198	182,26	870,45	10,00
1918	5487	248,19	1356,39	60,00
1919	7920	328,66	1799,18	20,00
1920	18169	384,64	1599,21	17,00
1921	35162	308,87	987,26	10,00
1922	44206	242,99	728,12	10,00
1923	79686	221,00	583,24	10,00
1924	96265	228,09	594,38	8,00
1925	89718	233,25	633,02	5,50
1926	90794	181,49	576,84	4,00
1927	128388	139,80	481,89	5,00
1928	141714	147,62	460,02	9,00
1929	136015	171,25	461,14	9,50
1930	169391	135,55	446,56	6,70
1931	194572	88,75	416,05	6,20
1932	198989	84,95	395,40	8,60
1933	170739	128,99	436,37	10,00
1934	131846	159,31	525,39	2,00
1935	117480	161,23	540,74	2,00
1936	123491	172,61	481,52	5,00
1937	115312	172,87	539,49	4,00
1938	99864	176,91	631,50	5,00
1939	105771	179,25	573,43	6,00
1940	109101	207,57	636,37	6,00
1941	64717	253,25	792,23	12,00
1942	34721	264,33	1151,23	10,00
1943	34353	298,76	1198,81	12,00
1944	50777	306,60	873,49	18,00
1945	32924	299,40	988,47	16,00
1946	41407	300,79	877,10	24,00
1947	44480	359,61	909,50	28,00
1948	32177	445,84	1240,37	28,00
1949	53901	433,60	1058,75	20,00
1950	87901	427,88	950,38	24,00
1951	111315	462,13	973,74	24,00
1952	110706	478,34	1146,32	24,00
1953	152549	452,12	938,12	34,00
1954	171839	440,22	977,69	26,00
1955	170996	438,71	983,81	24,00
1956	158008	476,52	1128,80	24,00
1957	177029	408,81	1063,58	28,00
1958	193876	420,17	1063,58	28,00
1959	216460	426,94	1063,58	28,00

Sv. Aa. Jensen var medlem af Vejle og Omegns Andels-svineslagteri.
Bemærk den interessante statistik på højre side.

Fra 1969 blev der i et par år udført grusgravning på en del af arealet. Arbejdet på gården udførtes af familien selv, hovedsageligt uden fast medhjælp udefra. Indtil mekaniseringen rigtigt tog fart, foregik det meste af arbejdet ved håndkraft. Her må ikke glemmes de arbejdskrævende roer, i mange år hovedsageligt kårroer. Efterhånden som børnene kom til og voksede op, hjalp de naturligt til overalt. I travle perioder eksempelvis i høst, kunne der være brug for en daglejer. Her kom "Wille" ind i billedet og kom og hjalp til i ny og næ. William Pedersen var hans borgerlige navn. Han var født i Hofmandsfeldt den 1. december 1910 som søn af Thorvald Pedersen, der ejede matr. nr. 1a af Hofmandsfeldt. Gården som lå øst for den lille dam i Hofmandsfeldt og som William senere overtog og ejede i perioden 1931 til 1944, hvor også den blev beslaglagt til flyveplads og senere nedrevet. Det var i øvrigt den samme gård, hvorfra tidligere nævnte "Vingely" blev udstykket til Iversen-familien. Mens William kom på Damgaard boede han hos sin søster i Randbøldal. Som nævnt kom han og hjalp fra tid til anden som daglejer på kost, men fra da Svend den 19. januar 1972 fik blindtarmsbetændelse var han fast daglig medhjælp i omkring ti år, selv efter at han fik folkepension.

Høst på Damgaard 1955. Fra venstre Christian Sørensen (Kamma's far) med Hanne på armen, Svend Aage Jensen, Gunner Sørensen (Kamma's broder) og Kamma med en kat på armen. Kamma's mor Inger Sørensen står bag kameraet.

Hesten nærmest Kamma er en 3-års skimlet belgierhoppe. Hesten i midten (den nærmere stanghest) er en 5-års belgierhoppe, som tillige havde et føl på dette tidspunkt. Begge de nævnte heste var Svends egne, mens den højre

(fjærmer) stanghest ved navn Casper, var lånt hos naboen Martin Madsen, da der skulle tre heste til for at trække selvbinderen.

I forhold til i dag, var der ikke mange regler, love og bekendtgørelser at tage højde for i driften af et landbrug. Nogle få ting var der dog og én gang om året afholdtes kommunalt maskinsyn af en dertil udpeget lokal smed.

Sv, Aage Jensen har opbevaret den tilhørende maskinsynsbog gældende fra 1950 til 1965.

Nedenfor er vist et par sider fra denne. Herudover indeholder bogen anvisninger på maskiners indretning og udstyr og regler for unges arbejde med farlige maskiner i landbruget, samt flere andre vejledninger.

Maskinsynsbog

over

de af det kommunale tilsyn

hos *Preud Aage Jensen*
"Aarungård" Randbøl

i henhold til fabrikloven af 29. april 1913 (kapitel III) givne påbud.

Autoriseret af
Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet.

Denne bog skal forefindes let tilgængelig ved arbejdsstedet, for at tilsynet i den
efter endt undersøgelse kan anføre de sikkerhedsforanstaltninger, der skal træffes,
og tidsfristen for deres udførelse.

AKTIESELSKABET

OLAF O. BARFOD & CO.

Forhandling af autoriserede skemaer og blanketter
KØBENHAVN K.

Nr. 237.

År og dato for syn og ekstrasyn	Påbudte sikkerhedsforanstaltninger	Tidsfrist for udførelsen
	E 7,5 Tus. W. Skov	
225/11/1950	Syn B. F. Brønner	
217/11/1951	Syn B. F. Brønner	
26/12 1952	Syn B. F. Brønner	
224/11/1953	Syn Brønner	
213/12 1954	Syn Brønner	
219/12 1955	Syn Brønner	
221/12 1956	Syn Brønner	
24/9 1957	Syn Brønner	
229/9 1958	Syn Brønner	
217/12 1959	Syn Brønner Renskin	for Tm. mangle
215/10 1960	Syn Brønner	" " "
28/7 1961	Syn B. F. Brønner	" " "
31-12 65	Syn K8 Schulke	

Med fire børn var naturligvis altid nok at se til i stuehuset, hvor Kamma var såkaldt hjemmegående husmor, hvilket var helt almindeligt på den tid og især på landet og ved landbruget. Kamma drog dog ud på arbejdsmarkedet i 1962 for at arbejde på De Danske Bomuldsspinderier i Vejle.

Foruden de daglige gøremål, skulle der afholdes barnedåb, konfirmationer o.s.v. og børnene skulle i skole. Alle børnene er såvel døbt som konfirmerede i Randbøl Kirke. Hanne begyndte sin skolegang i Bindeballe skole. Flyttede derfra til Vandel og endelig til overbygningen i Nørup Centralskole for at tage 8. og 9. klasse.

Birthe begyndte på Vandel Skole og tog ligeledes 8. og 9. klasse i Nørup.

Jytte gik i Vandel Skole for 1. – 7. klasse fra 1965 og fortsatte i Nørup og tog 8. – 9. og 10. klasse med afslutning i 1975.

Erik gennemgik ligeledes grundskolen til og med 7. klasse i Vandel, men fortsatte i 8. klasse i Bredsten Skole, som han forlod i utide.

For alle børnenes vedkommende forgik transporten til og fra skole i skolebus.

Dog måtte de selv transportere sig på cykel til Randbøl, hvor skolebussen havde holdeplads.

Skolebussens rute gav et par gange anledning til diskussion og korrespondance med Randbøl Kommune, hvilket fremgår af nedenstående skrivelse.

Randbøl kommune

Randbøl

Tlf. 50 - Giro 62172

Randbøl, den 15. Novb. -65

Journ.Nr. 611 - 651/65

Hrr Gdr. Sven Aage Jensen,

Ang. Skolekørsel.

I Besvarelse af Deres Skrivelse af 12. f.Md. meddeler vi Dem herved, efter at Sagen har været forelagt henholdsvis det stedlige Sogneraad saavel som Randbøl Skolekommission til Udtalelse, at man indgaaende har undersøgt Forholdene angaaende Skolekørslen med Børnene i 1.ste Klasse fra Rullebanen (Hoffmandsfeldt) til Fællesskolen i Vandel, og efter de indhentede Oplysninger kan følgende oplyses:

at Kørselsudvalget fastholder det Princip, at Skolebussen kører i lige Linier med faste Holdepladser, hvortil Børnene skal komme.

Dette Princip blev ganske rigtigt brudt i 1964/65 ved en Aftale mellem Sogneraadsformanden og Vognmanden, fordi Turen til Bindeballe kunne afkortes, og det sparede Antal Kilometer blev brugt til en Tur ud af Cementbanen.

Under Henvisning til ovenfor anførte og den af Kørselsudvalget nu truffne Kørselsordning, maa alle Børn indfinde sig ved de faste Holdepladser, hvilket fastholdes, og derfor er Turen ad Cementbanen blevet indraget. -

P.K.V.

Randbøl kommune
[Signature]

Der var altid meget og hyggeligt "liv" på Damgaard i Svends og Kammas tid. Dels var det en meget aktiv børneflokk, der var kommet til og som løb sammen med naboernes børn såvel hos dem, men ikke mindst på Damgaard. Aktiviteten blev ikke mindre da børnene blev større. Der var tillige et stort sammenhold i familien med samvær når lejlighed bød sig. Båndene var og er knyttede mellem alle generationerne.

Fra da den første svigersøn kom til og etablerede autoværksted på gården, kom der rigtigt mange mennesker på besøg hver eneste dag. Besøgene blev ikke færre, da Svend slog sig på travheste, men alle var altid velkomne til at få sig en snak.

Det med travheste begyndte, da den ældste datter Hanne i 1973 fik sig en ridehest, som tilfældigvis var en travhest ved navn Kuno Ørnebjerg. Udover at være ridehest, viste det sig at Kuno også kunne vinde travløb på den nystartede Billund Travbane, selv om den ellers var opgivet som travhest af dens tidligere ejere.

Nu manglede der en hestestald og eftersom der også manglede en bilgarage, byggedes der en længe mere til gården i den vestre del af gårdspladsen i 1974. I den ene ende indrettedes fire hestebokse og i den nordlige ende plads til tre biler. Murene opførtes i gasbetonsten som selvbyggeri med tag af eternitplader på gitterspær.

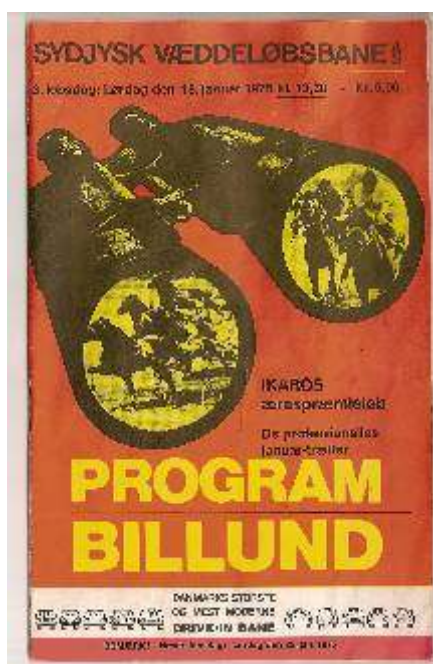
Det med bilgarage holdt ikke længe, for kort tid efter at byggeriet var færdigt, havde svigersønnen automekaniker Hans Peter Hansen fra Vandel, gift med Hanne den 20. marts 1976, behov for et autoværksted. Dette blev indrettet i nævnte bilgarage og Hans Peter og broderen Gunner startede herefter selvstændigt autoværksted her. Bygningen blev hurtigt for lille og blev udvidet ved knopskydning mod vest med kontor/reservedelslager, vaskeplads og smøregrav.

I 1982 købte brødrene i fællesskab Vandel Autoværksted af Villum Vilhelmsen og forlod værkstedet på Damgaard.

I 1975 købte Jytte og Hans Peter i fællesskab travhesten Andy Ørnebjerg på årets åningsauktion på Billund Travbane for 4500 kr., hvorved travhestene og hvad deraf fulgte, for alvor rykkede ind på Damgaard.

Bilgaragen under bygning i 1974. Hanne maler spærender.

Indstillet til bilsælster 2 min. 12 sek. løbe start		
TRIO	TRIO	TRIO
7. løb		
HANDICAP		
LVSØRE		
Sted: H. 1853		
5000 m		
1	OBERST SAFARI	30.000 kr. 25.2 - 25.4
2	MONARK	24.000 kr. 24.2
3	KUNO ØRNEBJERG	20.000 kr. 23.0 - 23.2
4	KIK	18.000 kr. 22.0 - 22.2
5	KORMORANT	16.000 kr. 21.0
6	ODDSKAND EGHEDS	10.000 kr. 20.0
7	LISTON	10.000 kr. 20.0
8	NALLE PINERO	10.000 kr. 20.0
5000 m		
9	WAG PRIDE	20.000 kr. 24.0
10	KALLE HANSEN	18.000 kr. 23.0
11	KRISTIAN	16.000 kr. 22.0
12	KINTA KILSTRUP	14.000 kr. 21.0
5000 m		
13	OMARS	20.000 kr. 22.0
14	NAVIG HANSEN	18.000 kr. 21.0
15	LUEN	16.000 kr. 20.0
16	NEW DUSE	14.000 kr. 19.0
17	JESPER PRATER	12.000 kr. 18.0
18	KUNO ØRNEBJERG	10.000 kr. 17.0
19	TRUSSEN	8.000 kr. 16.0
20	OBSCURON	6.000 kr. 15.0

Kuno Ørnebjerg til start på Billund Travbane de 18. januar 1975.

I 1979 satte Svend kørerne ud med såkaldt EF-støtte i form af en ophørsordning, som var sat i værk på grund af overproduktion af mejeriprodukter i EF (Det Europæiske Fællesskab, forløberen for EU). Nogen tid efter blev kostalden lavet om til hestestald med fem hestebokse og tre spiltove. Også i det østlige svinehus blev der afsat plads til tre-fire heste,

men svineholdet fortsatte dog også efter at køerne havde forladt gården. Som hidtil var der tale om sohold med produktion af gylte og smågrise til salg. De fleste af de gamle læhegn bestående af hvidgran blev ryddet i sommeren 1979 og erstattet af trerækkede løvtræshegn med op til 13 forskellige arter af træer og buske.

I 1984 solgte Svend grisene og lejede jorden ud til grøntpillefabrikken Alfax, som avlede lucerne til brug for grøntpilleproduktion.

MEDFØLGENDE CHECK TJENER TIL DÆKNING AF NEDENSTÅENDE POSTER. 0010712

Iflg. kontrakt:	18 ha græs a 5000 kg a 14,5 øre ...	Kr.	13.050,00
	+ 22% moms	-	2.871,00
		Kr.	15.921,00

*memo per 2871 Kr. er opgjort
per Original 1-1-85 til 30-6-85*

MED VENLIG HILSEN
Alfax
SYDJYDSK TØRRESTATION A/S

Afregning fra Alfax

Svend helligede sig nu helt sine travheste og stalden blev fyldt godt op. Da der var flest, var der elleve heste på Damgaard.

Blandt de mange travheste skal særligt nævnes:

Bette Tønning og Augusta Solvang.

Sv. Aage fortæller, at Augusta Solvang var en meget robust hest, en rigtig "jernhest", som han siger, men også med et stærkt temperament. Den måtte ikke komme til start mere end ca. en gang om måneden, ellers kunne dens hoved ikke rigtigt følge med og skabe problemer.

Desværre blev hesten alvorligt forkølet, hvilket gav den tab af lungekapacitet og dermed måtte den opgives som løbshest, og gik over i avlen.

Augusta Solvang fik i de følgende 10 år 9 føl. Det første føl fra 1982 blev døbt Jugler. Via forskellige omveje, bl.a. deltagelse i Dansk Travderby, endte den i Norge i 1986. Den var efter travhingsten Hart Hannover (us) og tjente efterhånden næsten en halv million i præmiepenge.

Det følgende år avlede hoppen et hold levende tvillinger, hvilket er meget sjældent.

I 1986 kom Niki Dam til verden, som også var efter Hart Hannover. I 1989 Rigge Dam og i 1990 Siggi Dam. De var alle fortrinlige travheste.

Som det sidste fødte Augusta Solvang hingsteføllet Uno Dam i 1992, der faktisk sluttede Sv. Aages karriere i travsporten.

Der bør også spindes en ende over ponyen LUKAS, selvom det ikke er en travhest.

I 1989 købte Svend to sorte stærke ponyer hos Hans Lade, Glejbjerg (Mortens far), som hed Lukas og Trine. De var da to år gamle og krydsninger mellem ponyracerne Dartmoor og Shetlænder. De blev hurtigt gjort køre- og ridevante og blev til stor glæde for børn og børnebørn, samt stort set alle børn, som kom på besøg på gården gennem mange år.

Lukas var hingst og Trine en hoppe og resultatet heraf blev en tilsvarende sort pony ved navn Tarzan, som fik blivende hjem hos naboen Svend Munk-Andersen. Her var/er Tarzan til samme fornøjelse for børn som her og den dag i dag rider Svend Munk-Andersens barnebarn SØS på ham, selvom hun er nitten år.

For ikke at historien skulle gentage sig, blev Lukas gjort til vallak. Der er en usædvanlig klog hest med sine egne meninger. Altid parat til at lave numre for at tiltuske sig lidt ekstra foder, men ved godt når han gør noget forkert. Men overfor mindre børn er han usædvanlig rar, hvorimod større børn som ikke sætter sig i respekt hos ham, kan få en tur ud over ørerne.

Lukas huserer i den skrivende stund stadigvæk på Damgaard.

Trine måtte desværre aflives i 1995 efter at være bleven forfangen, men havde dog i mellemtiden avlet et par føl mere.

Svend med Lukas og Trine i maj 1993. Gummivognen er fremstillet af Kammas far, Christian Sørensen, Randbøldal.

I 1989 lod Svend mosen/dammen oprense så den blev til en rigtig sø, hvad den jo også havde været engang. I en sø skal der vel være fisk og derfor blev der tilført ørreder til Put and Take fiskeri og opsat et skilt herom ude ved Rygbjergvej, for at publikum kunne komme at fiske.

En dag var der blandt dette publikum en embedsmand fra kommunen – det var ikke så godt. Vejle Amt blev blandet ind i sagen, for en sådan blev det hurtigt og Svend blev tiltalt og ikendt en mindre bøde for overtrædelse af naturfredningsloven. Havde det været i dag, havde han nok fået en præmie foruden støttekroner til pleje af søen.

Familien Damgaard med børn, svigerbørn og børnebørn i maj 2003.
Stående fra venstre Kamma og Svend, Annette (Hanne og Hans Peters datter),
Sonja og Erik, Jytte, Hanne og Hans Peter og Birthe.
Forreste række fra venstre Frank (Jyttes søn), Irene (Sonja og Eriks datter),
René (Hanne og Hans Peters søn), Morten (Birthes søn), Heidi Sonja og Eriks
datter og Vibeke (Birthes datter).
Billedet er taget i anledning af Mortens konfirmation.

Svend med sin nyere Bukh 403 i juli 1979. I baggrunden ses en tilsvarende model, dog med førerhus. På skødet barnebarnet Anette, datter af Hanne og Hans Peter Hansen, Vandel.

Denne traktor findes endnu på Damgaard i funktionsdygtig tilstand, monteret med frontlæsser.

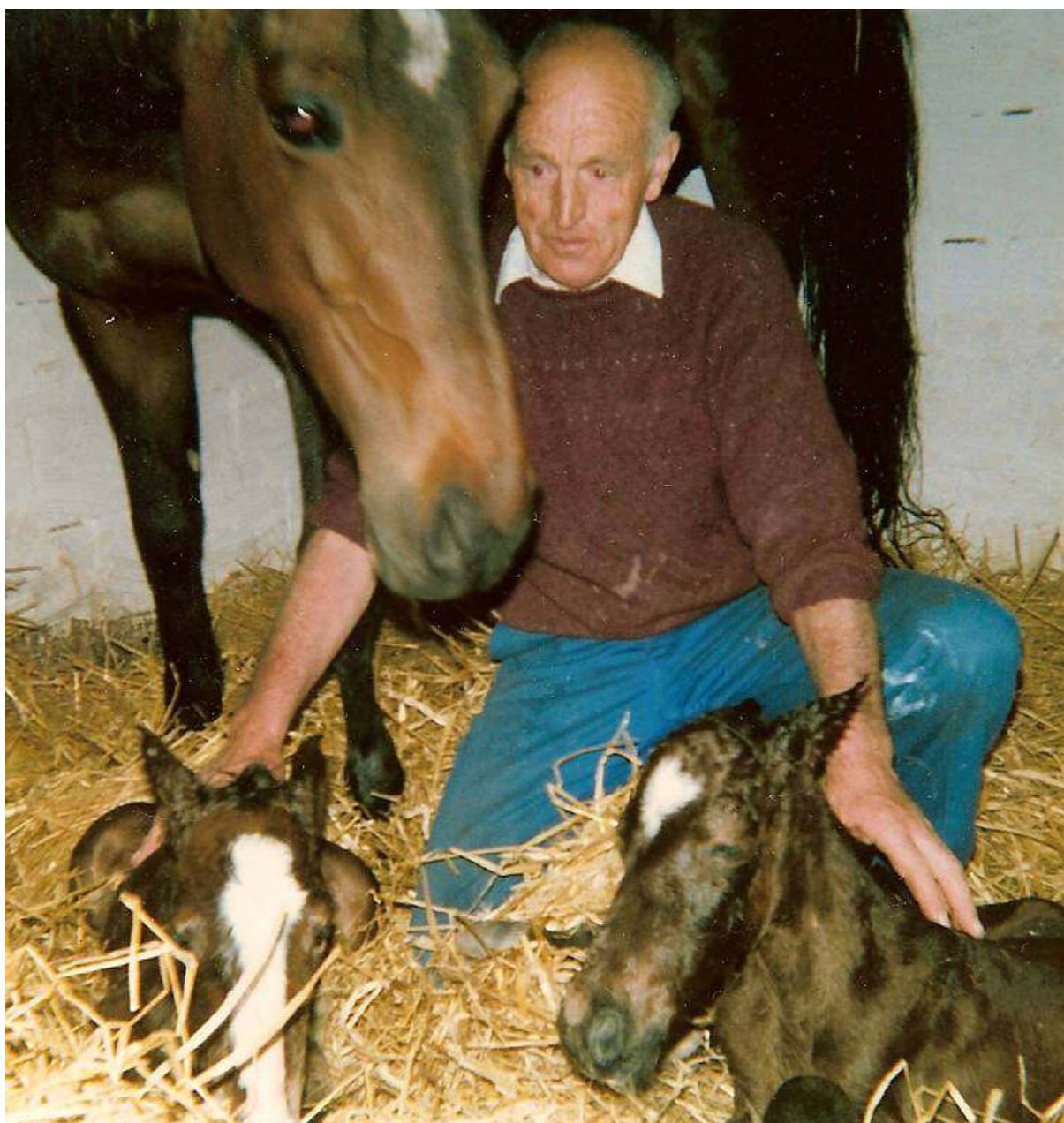
I gennem årene foretog familien på Damgaard en hel række til- og ombygninger, forbedringer og indkøb af såvel driftsmateriel som inventar, dels for at optimere bedriften ved at følge med tiden, dels for at lette hverdagen såvel ude som inde og højne levestandarden i takt med det øvrige samfund og dets udvikling. Nedenstående summariske oversigt rummer alene større ændringer, hvorimod eksempelvis anskaffelse af maskiner og udskiftning af samme er udeladt, ligesom småanskaffelser til f.eks. husholdningen heller ikke er medtaget. På disse områder anskaffedes sådanne ting, enten når behov opstod, eller når nye ting og sager kom på markedet og privatøkonomien tillod det, akkurat som på andre ejendomme og i private hjem. Mange af disse tiltag fremgår af Svends egen beretning.

Af større forandringer på Damgaard i Svends og Kammas tid kan nævnes:

- 1951 tilbygning af stalden til 18 køer
- 1952 anskaffelse af malkemaskine
- 1961 den første traktor med tilhørende redskaber
- 1962 der etableres brøndboring
- 1963 der bygges maskinhus
- 1964 telefon indlægges
- 1966 egen mejetærsker
- 1967 taget på stuehuset udskiftes til eternittag
- 1968 bygges nyt roekammer
- 1968 oliefyr og centralvarme installeres
- 1969 i stuehuset etableres toilet og bad og stuerne slås sammen
køkkenet renoveres
- 1971 malkerum tilbygges
- 1973 der bygges en ny længe mod vest med hestestald og bilgarage, som kort
efter omlaves til autoværksted
- 1976 der tilbygges svinehus til kostalden mod øst med fladt tag
- 1979 malkekøerne sættes ud og den vestre side af stalden laves om til
hestebokse og spiltove
- 1987 på østenden af stuehuset tilbygges en ny baggang med fladt tag og
gulvvarme og med plads for vaskemaskine m.v.

Der kan i sandhed siges, at der er sket store forandringer på Damgaard i Svends og Kammas tid. Når han fortæller om den "hokkenrene" ejendom, som han købte i 1949, hvor der kun kunne avles 4-5 fold og som blev til et familiebrug i fuld drift med en stor besætning og en velassorteret maskinpark, kan man næsten ikke tro det. Hertil kom de bygningsmæssige udvidelser og forbedringer. Det har kostet slid og slæb og Kamma på arbejde uden for hjemmet for at nå så vidt. Men altid har der været godt humør og tid til en snak.

I december 1991 afhændede Svend og Kamma Damgaard og flyttede til en andelsbolig på Falkevej i Vandel.

I 1979 satte Svend kørerne ud og anskaffede flere heste. I 1984 oplevede han det sjældne, at travhoppen Augusta Solvang fik levendefødte tvillinger, som døbtes Lodi og Lotti.

Kamma's fødselsdagsfest

på Damgård
Pinsedag d. 11. juni 2000

Oskar Gyltmark.

302. Jeg er født på Jyllands sletter,
der hvor lam af lysten nipper,
der hvor hvergarnsklædt og liden
moder tørred sine stripper.

Helst jeg mindes sommerkvælden,
når de tunge stjerner tændtes,
medens under portens mørke
stud og hors af selen spændtes.

Rugen stod mod lervægsgavlen,
bøjet svagt af junidræet;
duggen faldt på gogens vinge,
hvor han gøl i hyldebræet.

Koen stod med reb om øret
ved en frønnet vognkæp bunden
med en kat på hver sin side
og med drøvets drevl af munden.

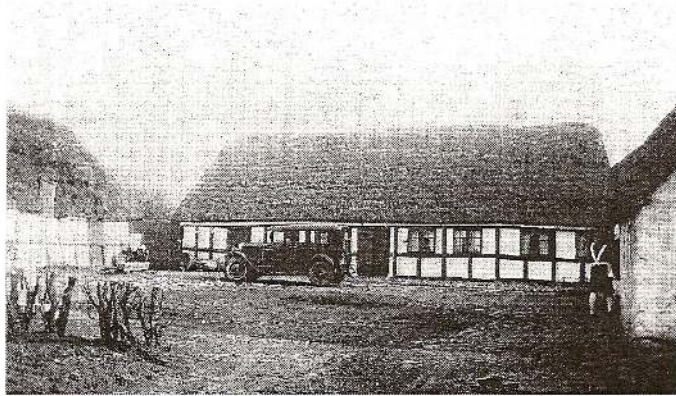
— Inde var kun lavt til loftet,
månen kasted lys i stuen;
bedstefar i lædertøj
stavred om ved skorstensgruen.

Mor gled ind ad frammesdøren,
slæbende på malkespenden;
snart har koens varme drikke
fyldt hver barnekop til randen.

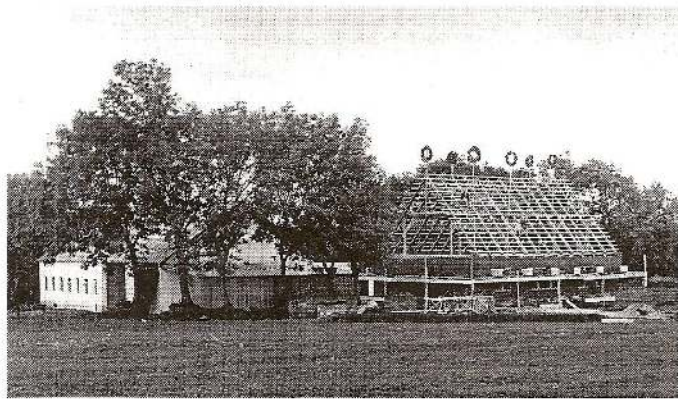
Far kom kroget ind fra stalden,
hængte trøjen op ved bjælken,
spiste tavs, indtil han sagde:
»Lad os takke Gud for mælken!«

Bad vi da i lys fra månen,
som kun børn og bønder beder,
medens tunge stjerner tændtes
over brede, tavse heder.

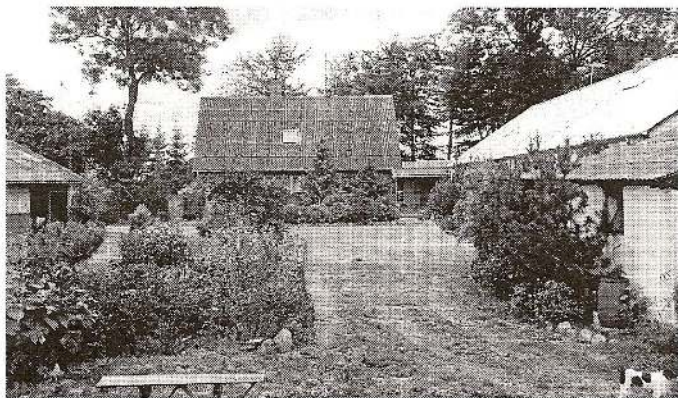
Jeppe Aakjær (1901).

Anno 1930

Anno 1942

Anno 1990

Kammas fødselsdagssang til festen i anledning af hendes 70-års fødselsdag den 11. juni 2000.

Kamma og Svend ved en festlig lejlighed den 28. juli 1990.

Svend med Augusta Solvang og Uno på vej ud at gå en tur. Maj 1992.

- og de kommer hjem igen.

1991

Jytte Damgaard Jensen og Børge Møller Kristensen.

Den 11/12 1991 overtog Svend Aage Jensens datter Jytte Damgaard Jensen og hendes samlever Børge Møller Kristensen, Damgaard ved skøde af 3. december 1991. Købesum 770.000,00 kr.

Ejendommens areal var noteret til 29.2254 ha. Ejendomsværdi 690.000,00 kr. Damgaard var her i skødet tildelt adressen Rygbjergvej 25.

Jf. skødet medfulgte ingen besætning, maskiner eller andet løsøre. Dog gemte der sig to gode gamle Bukh traktorer og en gummivogn omme bagved.

Ponyerne Lucas og Trine hørte ligeledes til og blev boende med uforandret ejerskab. Det samme gjaldt travhoppene Augusta Solvang.

Også travhoppene Augusta Dam medfulgte,

Udlejen af jorden til Alfax fortsatte det første år efter ejerskiftet, men med indførelsen af hektarstøtten fra EU overtog Jytte og Børge selv driften af jorden. Der dyrkedes planteavl med korn, ærter og græs. Men efterhånden etableredes en mindre kødkvægsbesætning på op til elleve Hereford kreaturer med påfølgende opfødning af tyrekalve.

Det østlige svinehus blev fyldt op med fedesvin; indkøb af smågrise til opfødning som slagtesvin.

For selv at kunne drive jorden måtte maskinparken udvides. Et par større traktorer kom til sammen med tilhørende plov, harver, såmaskine, marksprøjte og traktorrive m.v.. For første gang fik gården selvkørende mejetærsker, først en 14 fods Massey Ferguson senere en 20 fods New Holland.Clayson. Det var tanken at køre ud at høste for andre. Desuden var der tilforpagtet noget jord et stykke fra gården.

Jytte havde fået interesse for travheste i arv fra sin far og førte derfor travhesteavl videre på Damgaard. Augusta Dam var med føl efter en af Svends egne hingste Riggo Dam, som havde snydt sig til lidt fornøjelser med Augusta. Resultatet så dagens lys den 24. april 1992 med hingsteføllet Unique Dam.

Unique fik kun lov til at nyde sin føltilværelse i et år, inden livets alvor viste sig for ham, idet han næste forår blev sendt ud for tilkørsel hos travtræner Thorkild Hansen på Billund Travbane.

Føllet fik dog en makker med, idet Svends Augusta Solvang også havde folet næsten samtidigt med Jyttes hoppe og fået hingsteføllet Uno Dam, som kom ud til Thorkild Hansen sammen med førnævnte Unique.

Efter en måneds træning hos Thorkild Hansen, kom de hjem via Ansager Dyrehospital, hvor de var blevet forvandlet til vallakker. Hjemme fik de sommerferie et par måneder, hvorefter der iværksattes intens træning med dem begge hjemme på Damgaard. Træningen foregik med en træningssulky på en af markerne, hvor der var jævnt nok til at lave en 1000 meter lang træningsbane.

Unique fik sin første start som to-åring på Billund Travbane den 26. december 1994, hvor han vandt sit løb med hele 60 meter foran sit felt. Fjorten dage efter vandt han sit andet løb, hvilket gentog sig endnu engang efter fjorten dage, alt på Billund Travbane. Således fortsatte Unique sin succes på landets travbaner med fine placeringer på trods af sine hjemmestrikkede aner. Unique opnåede at

starte i 54 travløb, hvilket gav 14 førstepladser, 10 andenpladser, 7 trediepladser og 9 andre placeringer med en total indtjening på 90.000,- kr. Denne flotte karriere fik desværre en brat ende i 1998, fordi Unique brækkede koden under træning hjemme og måtte aflives.

Makkeren Uno Dam var lidt længere tid om at blive voksen og klar til start. Han fik sit første løb på Billund Travbane i foråret 1995, hvor han blev tre år gammel. Han var lidt vanskeligere at holde gående end førnævnte Unique. Han blev derfor i en periode sat i træning hos travtræner Flemming Jensen i Ålborg. Han fik styr på hesten, som herefter fik et par gode placeringer inden han kom hjem på Damgaard igen.

Uno Dam fik 70 starter på landets travbaner, hvilket resulterede i 8 førstepladser, 9 andenpladser, 11 trediepladser og 15 andre placeringer. I foråret 2001 blev Uno Dam solgt som ridehest.

Den 30. marts 1998 fødte Ogusta Dam igen med et hoppeføl efter travhingsten Little Devil. Føllet blev navngivet Frk. Dam. Frk. Dam fik samme indledende øvelser som forgængerne med travtræning hos Thorkild Hansen. Hun undgik dog turen til Ansager.

Hjemme blev hun trænet stille og roligt, fordi hun var en stor langbenet hoppe i vækst og derfor skulle undgå overbelastninger. Igen var uheldet ude, idet Frk. Dam af ukendte årsager brækkede sit højre bagknæ mens hun var på græs. Hesten måtte aflives som to-åring.

Ogusta Dam blev slagtet i slutningen af 2001.

Som der skete forandringer på gården for at følge med tiden i Jytte`s fars tid, således også her.

Efter i 1992, at have oplevet et meget tørt år, som næsten kunne betegnes som århundredets tørke, hvad det nu ikke var, eftersom der havde været ligeså tørre år tidligere i 1900-tallet, anlagdes i 1995 vandingsanlæg og tilhørende vandboring med en kapacitet på 40 kubikmeter i timen af entreprenørfirma Thomas Steffensen. I begyndelsen vandedes med flytbare rør, senere med en selvkørende vandingsmaskine af mærket Gejs.

Der byggedes nyt maskinhus nordøst for gården i 1994-95 af H.D.-BYG, Ejstrupholm. Det opførtes med selvbærende stålspær pålagt eternittag i grå plader. Siderne lukkedes med stålprofilplader i grå og blå farver med portåbning mod nord, forsynet med en motorbetjent port. Via en mellembygning, ligeledes med stålpladeprofiltag, sikredes adgang til stald- og ladebygningen, samt til fyrrummet.

I den sydlige ende af maskinhuset opstilledes fire kornsiloer. De to med tørrekapacitet mens der i de to sidste og største, var mulighed for beluftning af de oplagte afgrøder.

Spærene rejses til det nye maskinhus i januar 1995. Bemærk Bukh-traktoren i forgrunden; den ene af de to som "gemte sig omme bagved".

Med start den 26. januar 1999 begyndte tømrerfirmaet H.D.-BYG fra Ejstupholm at lægge nyt tag på såvel stald som stuehus.

På stalden lagdes sort ståltag i gennemgående plader. Til gårdsiden i teglstenslignende udformning og mod øst i profilplader, som også lagdes ud over sidetilbygningen, hvor der var svinestald m.v. Mod gården opbyggedes en kvist med en stor dobbeltlåde, hvor der var god plads til hø og halm i småballer, når sådanne skulle op på staldloftet.

På stuehuset lagdes sorte glaserede teglsten. Også her kom en ny stor kvist til på sydsiden af taget. Den blev forsynet med et stort vinduesparti med energiglas, hvorigennem der var flot udsigt mod syd ned over søen og det bagved liggende terræn med Krumdahl'en, som i daglig tale benævnes "Slunnen". Overetagen på stuehuset blev ved samme lejlighed renoveret. Der indrettedes blandt andet opholdsstue, hvorfra man kunne nyde førnævnte flotte udsigt.

Tirsdag den 26. januar 1999 påbegyndtes udskiftning af det gamle tag på stuehuset.
Sv. Aage Jensen er gået til vejrs for inspektion.

Staldbygningen får nyt tag og som noget nyt, en kvist med lem for hø og halm.

Før nævntes et meget tørt år. Den 3. december 1999 fejede århundredets orkan over landet, hvilket især gik ud over det sydlige Jylland. Damgaard gik ikke ram forbi. Det meste af de ca. 2 ha. skov ødelagdes fuldstændigt med tab til følge, ligesom nogle af gårdens gamle æbletræer faldt i stormen. Der blev ryddet op i skoven med moderne skovmaskiner fra firmaet Højlund Skovservice, Jelling.

I marts 2001 udskiftedes det gamle fastbrændselsfyr med et moderne stokerfyr af fabrikat BAXI MULTI-HEAT 2,5, beregnet til fyring med såvel træpiller som med korn.

I maj 2001 fraflyttede Børge Møller Christensen pludseligt gården og Jytte måtte gældsætte sig betydeligt, for kunne indfri hans halvpart og blive ham kvit.

2001

Jytte Damgaard Jensen som eneejer.

Fra 1. juli 2001 tilskødes Damgaard Jytte med dens noterede tilliggende på 29 ha 2254 kvm, heraf ca. 2,2 ha skov, for i alt 1.005.000,00 kr., heraf løsøre for 20.000,00 kr.

Der skal af historiske årsager bemærkes, at alle de tidligere servitutter som påhviler ejendommen følger med. Her tænkes særligt på lyst færdselsret af 24.10.1862, hvoraf det fremgår, at beboerne fra den nærliggende Højgaard, har ret til at vande deres kreaturer ved Damgaards dam og til at bruge gårdens brønd.

Året før, den 1. august 2000, blev Jytte ansat som halinspektør i Vandel Idrætshal. I sin nye situation syntes hun derfor ikke at kunne overkomme også at passe besætningen på 5 Hereford kreaturer, hvorfor disse blev afhændet. Tilbage var hendes fars pony Lucas og en ifolet travhoppe, som var taget i foder.

De fleste af landbrugsmaskinerne blev ligeledes solgt.

Landbrugsjorden blev forpagtet ud som såkaldt fjernbrak. 5 ha. var i forvejen udlejet som sådan, men nu fik en landmand fra Lolland resten i forpagtning for 3500,00 kr. pr. ha., hvilket var et betragteligt, men også nødvendigt tilskud til huslejen.

Jytte fik ikke den bedste start som eneejer. Allerede i slutningen af november strejkede det ellers ret nye stokerfyr adskillige gange og Jytte kom hjem til et koldt hus midt om natten efter arbejdet i idrætshallen. Dernæst brød vandboringen sammen og måtte renoveres sammen med vandværket. Det var ikke rart at undvære vandet, men værre var de uforudsete udgifter.

Jytte sidder dog i den skrivende stund stadig på Damgaard.

Damgaard set fra sydøst anno 2003.

Damgaard set fra indkørslen på Jyttes fødselsdag 31/3 2007

Sammenfatning.

Helt tilbage i 1500-tallet lå der i Daldover fire helgårde og et jordløst hus. Det var fæstegårde under forskellige godser i tidens løb, men i 1700-tallet var de kommet under Engelsholm. På hver gård sad en fæstebonde og en såkaldt indsidder.

Navnkundige Gerhardt de Lichtenberg, som ejede Engelsholm midt i 1700-årene, satte pris på sine fæstebønder og bød dem ordentlige kår, blandt andet gennem omhyggeligt optegnede fæstebreve, hvor den enkelte fæstebondes rettigheder og forpligtelser var præciseret. Gårdene var betegnet med tallene fra 1 til 4. De originale fæstebreve findes på Landsarkivet i Viborg.

Damgaard har rod i en af disse fæstegårde. En af fæstebønderne ved navn Peder Erichsen, skrev under på sit sidste fæstebrev den 3/7 **1776**. Han var gift med Johanna Pedersdatter og de havde sammen fire mindreårige børn.

Konen døde af brystsyge allerede 4/5 1791 kun 42 år gammel.

Peder Erichsen giftede sig senere med Maren Olesdatter, med hvem han ligeledes fik fire børn.

I **1796** sad Captaiin Niels von Jermiin på Engelsholm. Dels med baggrund i ånden fra landboreformerne af 1788, dels efter kongelig bevilling til at sælge ud af bøndergodset, tilbød han sine fæstebønder, at de kunne købe deres fæstegårde.

Førnævnte Peder Erichsen benyttede sig af tilbuddet og købte sin fæstegård på en købekontrakt af 29/7 **1795** for 625 rigsdaler, som han i øvrigt lånte af godsejeren.

I det tilhørende skøde af 13/6 **1796** bemærkes, at gården, som Peder Erichsen hidtil har beboet og har haft i fæste, var under udflytning og at jorden "var afpælet" i marken. Samme dato er flere andre skøder udfærdiget og hele Daldover by med de fire gårde udskiftedes ved den lejlighed. Udover Peder Erichsen var der tre andre udflyttere fra Daldovergårdene.

Peder Erichsen byggede sin nye gård med tre længer, hvor Damgaard ligger i dag. Et 9 fags stuehus mod sønder 8½ alen dyb i bindingsværk og lyngtækket, et 10 fags fæhuus til vest 7 alen dyb og en 11 fags lade og vognport mod østen 8 alen dyb.

Gården betegnedes som en helgård af 3 tdr. hartkorn ager og eng, samt skovskyld på 1 fdk og 1 ¼ album. Der hørte ca. 120 tønder land til gården, som strakte sig fra vest lidt på den vestre side af Randbøl-Frederikshåb vejen mod øst over på den østlige side af Hærvejen, alt lige nord for det gamle herredsskel mellem Tørrild og Jerlev herreder. Gården var i 1789 tildelt matrikelnummer 2a af Daldover ejerlaug, Randbøl Sogn, Tørrild Herred, Vejle Amt.

Peder Erichsen fik ikke meget ud af sin nybyggede gård, for han døde af brystsyge allerede 5/7 1796.

Hans kone Maren Olesdatter overtog ejendommen og den tilhørende gæld. Hun fandt sig senere en ny mand ved navn Peder Poulsen fra Refsgårde ved Egtved. Ægteskabet blev tinglyst 14/9 **1801**, hvorved Peder Poulsen noteredes som ejer af gården. Gældsrevet på de 625 rigsdaler var blevet indfriet og slettet af tingbogen nogle måneder forinden.

Blandt deres fire børn var en datter ved navn Ane Marie Pedersdatter. Hun fandt sig en mand ved navn Mikkell Laursen og sammen overtog de Damgaard i **1831** og lod Ane Maries forældre bo til aftægt i den østre ende af stuehuset, som blev indrettet hertil. Der udfærdiges en aftægtskontrakt med angivelse af hvilke aftægtsydelse, der skulle erlægges til forældrene. Begge dør senere "af alderdom" som der står i kirkebogen. Konen i 1835 71 år og manden i 1845 80 år gammel.

Mikkell Laursen døde i **1845** af forkølelse 55 år gammel, hvorefter Ane Marie drev gården videre. Mikkell havde været ved at udstykke matr. nr. 2c inden sin død, hvilket nu gennemførtes af Ane Marie. Det var den sydlige af de to ejendomme, som lå øst for Hærvejen.

I 1838 udlejer Ane Marie et hus til en Niels Chr. Stærk. Huset lå hvor den senere Højgaard er placeret, altså på Damgaards jord. Hvornår dette hus er bygget vides ikke, men det er brandforsikret første gang i 1856.

Ane Marie foretog flere småudstyknings, bl.a. af matr. nr. 2b, som var den nordlige ejendom øst for Hærvejen, samt en smule jord til Skærhølgaard.

I **1853** solgte hun Damgaard, som i skødet stadig betegnes som en helgård, til en fynbo ved navn Lars Hansen, mod at få lov til at bo til aftægt i samme ende af stuehuset, som hendes forældre gjorde det.

Lars Hansen fik sig en svoger, Hans Mortensen, også fra Fyn. I **1862** solgte Lars Hansen Damgaard til svogeren og flyttede op i førnævnte hus. Her byggede han udlænger til og fornyede måske også huset, og skabte herved Højgaard.

Ved Indenrigsministeriets udstykningstilladelse adskiltes de to ejendomme og Højgaard beholdt matr. nr. 2a, medens Damgaard tildeltes nr. 2f. De to ejendomme var da næsten lige store.

Et stykke eng beliggende ved Vejle å, som hele tiden havde hørt til Damgaard efter udstykningen i 1796, blev ligeledes delt i to.

Efter Hans Mortensen fik Damgaard følgende ejere.

1891

Christen Iversen

1901

Nielsine Iversen, enke efter Christen Iversen

1921

Marius Iversen, søn af Nielsine og Christen Iversen

Der udstykkes ca. 2 tdr. land af gårdens allervestligste jord vest for Randbøl-Frederikshåbvejen. Arealet tildeltes matr. nr. 2n.

I engen ved Vejle å udstykkedes ligeledes et par tdr. land fra ejendommen. Arealet tildeltes matr. nr. 2s.

I 1922 døde Marius Iversen kun 24 år gammel. Han døde af tuberkulose, hvilket flere af hans familie tidligere var bukket under for.

Dette var den direkte årsag til, at familien Iversen måtte forlade Damgaard efter 31 år.

1922

Kroejer Thomas Christiansen og Hestehandler Peter Ebbesen, Vandel

De to handelsfolk frasolgte næsten halvdelen af Damgaards resterende areal, således at der kun blev ca. 15 hektar tilbage.
Den vestlige del af jorden solgtes til naboen Jens Chr. Jacobsen under matrikelnummer 2t.

1923

Jens Iversen Jensen (Ikke i familie med den tidligere Iversen-familie).
Jens I. Jensen døde allerede samme år og hans kone Cecilie overtog ejendommen.

1923

Gustav Harlev

1926

Laurids Chr. Lauridsen

1930

Købmand Søren L. Sørensen, Randbøldal

1930

Martin Kristensen

I 1931 brød Martin Kristensen de gamle udbygninger ned og byggede ny kombineret stald og lade på den østlige side af gårdspladsen.

I 1943 byggedes et nyt rødstens stuehus i den nordlige ende af gårdspladsen. Martin Kristensen nåede ikke at rive det gamle stuehus ned, for i begyndelsen af **1944** måtte familien forlade gården, fordi den var blevet beslaglagt til brug for den tyske værnemagt i forbindelse med anlæggelsen af militær flyveplads syd for Vandel.

Besættelsen.

Der fortælles, at der var indkvarteret tyske officerer i det nye stuehus på Damgaard under besættelsen. I den forbindelse blev der installeret flere kakkelovne i huset. Man kan endnu se, hvor de ekstra røgrør har været ført ud gennem ydervæggene.

Men der var mangel på brændsel. Derfor tog man for sig af tømmeret fra det gamle stuehus, som stod endnu. Efter den omgang var taget ved at falde sammen, fortæller Sv. Aa. Jensen, som rev det gamle stuehus ned, da han overtog ejendommen i 1949.

Tyskerne malede tillige huset indvendigt. Bag tapeterne kan man den dag i dag se den gamle gule og blå maling fra dengang.

På staldbygningen var malet det tyske bygningsnummer 68.

Bygningerne led i øvrigt ikke så stor skade, som mange andre af de beslaglagte huse og ejendomme i området.

På den sydvestlige del af gårdens jord blev opført en tysk flyverdækning med rullevej ud til rullebanen mod vest. Den var den ene af en gruppe på tre. De to andre var placeret hos naboen mod sydvest.

Den nærliggende rullebane blev lagt stort set oveni Randbøl –

Frederikshåbvejen og danner hermed det nuværende vestlige skel af Damgaards jord.

Efter besættelsen var stuehuset lejet ud, bl. a. til en fodermester på Højgaard. Jorden blev drevet af staten udmøntet gennem en forvalter Påske, som boede på den nærliggende gård kaldet Dusenborg.

Dette fortsatte indtil Statens Jordlovsudvalg var klar til at sælge ejendommen i 1949.

Under forberedelserne til salg af ejendommene i området, blev der foretaget en omfattende omfordeling af ejendommenes jordtilliggende, efter det var blevet afgjort hvor stort et areal og herunder eksisterende bygninger, staten ville beholde til etablering af en dansk militær flyveplads syd for Vandel, hvor den tyske flyveplads var bygget under slutningen af krigen.

Dette medførte blandt andet, at Damgaard blev tildelt mere jord end der hørte til ejendommen før krigen, således at der herefter hørte ca. 30 hektar til gården.

1949

Svend Aage Dyrvig Jensen

Den 1. april 1949 overtog Svend Aage Jensen den fuldstændig tomme ejendom på jordrentevilkår af Statens Jordlovsudvalg.

I vilkårene for denne handel var der et lånetilsagn fra Staten til brug for en eventuel udvidelse af stalden.

Dette benyttede Sv. Aage sig ret hurtigt af og byggede til på den eksisterende stald mod syd.

I 1952 giftede Sv. Aage Jensen sig med Kamma Sørensen fra Randbøldal og sammen med deres fire børn drev de ejendommen som et traditionelt familiebrug med malkekøer og svin, foruden høns og andre smådyr. Med tiden blev det til flere tilbygninger af forskellig art til udvidelse af husdyrproduktionen.

I 1974 byggedes en helt ny længe i den vestlige side af gårdspladsen, så ejendommen igen blev trelænget som oprindeligt.

Her indrettedes garage, hestestald med bokse, senere et mindre svinehus.

Garagen blev kort efter omdannet til autoværksted, hvor svigersønnen Hans Peter Hansen fra Vandel og hans broder Gunner grundlagde deres virke som selvstændige bilmekanikere.

Ejendommen blev løbende forbedret efter tidens krav med vandværk, toilet og badeværelse, oliefyr med centralvarme og nyt tag.

I 1979 sattes køerne ud med EF-ophørsstøtte og stalden indrettedes med hestebokse til travheste.

I 1991 afhændede Kamma og Svend Aage Jensen Damgaard til deres yngste datter og svigersøn og flyttede til Vandel.

1991

Jytte Damgaard Jensen og Børge Møller Kristensen

Parret fortsatte med travheste efter Jyttes far og desuden kom der igen kvæg, Hereford kødkvæg samt svin på gården.

Som følge af tørken i 1992 anskaffedes vandingsanlæg i 1995 og samme år opførtes et nyt maskinhus.

I 1999 fik såvel stuehus som stald/lade nyt tag.

2001

Jytte Damgaard Jensen (eneejer).